

บทที่ 2

สาธารณรัฐจีน ค.ศ. 1911 - 49

ประวัติศาสตร์จีนในสมัยสาธารณรัฐครั้งที่หนึ่งนี้อาจจะนับได้ว่าเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการรวมประเทศ (Unification) ความพยายามที่จะพ้นฝ่าอุปสรรคและฝ่าป็นกฎธรรมชาติทางการเมืองของจีนเองซึ่งได้แก่ลักษณะการเมืองที่แตกแยก (Political Fragmentation) จนยากแก่การรวมประเทศ มีสงครามทั้งภายในแย่งชิงอำนาจกันเอง และสงครามภายนอกกับญี่ปุ่น ตลอดจนสถานการณ์โลกภายนอกที่ไม่แน่นอนแต่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมมาสู่จีน ประวัติศาสตร์จีนในยุคนี้จึงเต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวายไม่แน่นอนและสงบบางครั้งบางคราว ทั้งนี้มีผู้กล่าวไว้ว่า ถ้าจะมีการบรรยายลักษณะของจีน ตั้งแต่ ค.ศ. 1911 ว่าเป็นอย่างไร ก็จะได้คำตอบที่เด่นชัดว่า จีนมีลักษณะเป็นชาติที่เผชิญการปฏิวัติอยู่ตลอดเวลา¹

การปฏิวัติใน ค.ศ. 1911 เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการปฏิวัติที่ยังมิได้สิ้นสุดมาจนถึงปัจจุบัน² เพราะการปฏิวัติ ค.ศ. 1911 เป็นการปฏิวัติทางการเมือง คือเปลี่ยนแปลงพลิกแผ่นดินเฉพาะรูปแบบของการปกครอง ส่วนลักษณะของการปกครองทางด้านปฏิบัติยังคงหลงเหลือไว้ปรากฏเป็นมรดกสืบทอดทางการเมือง (Political heritage) จริยอยู่การปฏิวัติโค่นล้มระบอบจตุตถกษัตริย์ราชวงศ์ชิงโค่นล้มฮ่องเต้อำนาจแล้ว แต่ฝ่ายปฏิวัติเองมิได้คำนึงถึงวิถีทางอันใดในการที่จะพยายามสร้างสรรค์การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การปฏิวัติเป็นเพียงการโอนอำนาจจากราชวงศ์ต่างศาามาสู่ราชวงศ์จีนด้วยกันเอง หรือนัยหนึ่งเป็นการเปลี่ยนกลุ่มผู้นำประเทศ การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเป็นเพียงลักษณะผิวเผินนอกนอก การปกครองโดยแท้ในด้านการปฏิบัติมิได้แตกต่างไปจากอดีตแต่อย่างใด ฝ่ายปฏิวัติได้พากันละทิ้งอุดมการณ์และแผนการสร้างประชาธิปไตยที่ ดร.ซุนยัตเซ็นได้วางโครงการไว้

การสถาปนาจีนเป็นสาธารณรัฐเมื่อ ค.ศ. 1911 เป็นการเริ่มต้นที่ค่อนข้างไม่ราบรื่น ฝ่ายปฏิวัติก็กินอุดมคติเกินไป อ่อนต่อเจ้เห็นแก่ผลประโยชน์ทางการเมือง มุ่งหวังแต่จะให้สาธารณรัฐปรากฏขึ้นตามความฝันของตน จึงยินยอมประนีประนอมกับใครก็ได้ที่จะทำให้สาธารณรัฐดำรงอยู่ได้ โดยมิได้พิจารณาให้ถึถ่วงถึงลักษณะพื้นฐานของผู้นั้น สาธารณรัฐจีนตกอยู่ภายใต้อำนาจทหารนับแต่วันชาติที่ ดร.ซุนยัตเซ็น สละตำแหน่งให้ยวนซีไชซึ่งเป็นผู้มีอำนาจควบคุมกำลังทหาร ประชาชนส่วนใหญ่มิได้ซึ่ชขวางแต่อย่างใด เพราะมุ่งแต่จะโค่นล้มอำนาจราชวงศ์ต่างศาแล้ว ส่วนใครจะปกครองจีนนั้นหาหมคนคิดถึงภายหน้าไม่ นับเป็นการดำเนินตามธรรมเนียมทัศนคติของคนจีน คือเมื่อบ้านเมืองเกิดก่อกวน ย่อมจะมีผู้เข้มแข็งขึ้นมาจัดระเบียบบ้านเมืองใหม่ ยวนซีไชมีลักษณะดังกล่าวเป็นทหารอาชีพ มีกำลังทหารและมีความเข้มแข็งพอ

ส่วนการเปลี่ยนแปลงแบบอย่างการปกครองนั้น คนจีนส่วนใหญ่ยังเข้าใจไม่ลึกซึ้งพอ จตุตถการธิปไตยยังไม่เป็นที่รู้จักทั่วไปในประเทศ การปกครองประเทศไทยโดยระบมมีผู้แทน มีรัฐบาลจากพรรคการเมืองยังไม่เป็นที่ยอมรับ คนจีนยังคงยึดมั่นต่อระบมจกักรพรรดิราชย์ ซึ่งเป็นการปกครองโดยก๊กกันองค์การสถาบันทางการเมืองใด ๆ ก็ตามที่แย้งจึงอำนาจการปกครอง แม้เมื่อมีการปกครองรูปแบบใหม่แล้ว นักการเมืองและทหารก็ยังดำเนินตามธรรมเนียมการเมืองเดิม ซึ่งปนกับทัศนคติของสังคม คือนิยมเล่นการเมืองโดยมุ่งที่ตัวบุคคลมากกว่าอื่นใด (Personalized Politics) ไ้แก่ การสวมมิกก็คคือผู้นำ ไม่มีความรับผิดชอบร่วมกันตามแนวความคิดของ ประชาธิปไตย

อีกประการหนึ่ง การปฏิวัติและเหตุการณ์บ้านเมืองที่ปรวนแปรมีขอบเขตเกิดขึ้น เฉพาะตัวเมืองใหญ่ในภาคกลางและภาคใต้ซึ่งเป็นเขตที่เจริญด้วยอำนาจอิทธิพลที่ตะวันตกได้ครอบไว้ ส่วนเขตชนบทนั้นประชาชนมิได้รับรู้สถานการณ์บ้านเมือง การปฏิวัติกระทำโดยคนกลุ่มน้อย ประชาชนส่วนใหญ่มิได้ร่วมด้วย จุดมุ่งหมายคือ โคนล้มรัฐบาลชิง ความคิดต่อต้านจักรวรรดินิยม กิติ ยังไม่แพร่หลายเข้าไปในตัวประเทศมากมายนัก ประชาชนส่วนใหญ่ยังเหมือนอยู่ในภาวะกึ่งหลับกึ่งตื่น ตามไม่ทันต่อสภาวะการบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลง ยังขาดความสำนึกในหน้าที่ความ รับผิดชอบและสิทธิของคนทางการเมือง ฝ่ายปฏิวัติจึงขาดความสนับสนุนจากมวลชน

บรรดามหาอำนาจตะวันตกได้กอบโกยอำนาจผลประโยชน์จากจีน อำนาจทหารตลอดจน การแตกแยกทางการเมืองเป็นก๊กเป็นเหล่า ทำให้สาธารณรัฐในระยะแรกตั้งแต่ ค.ศ. 1911 - 27 มีโอกาสก้าวหน้าไปน้อยมาก

ปัญหาแรกของสมัชชาสาธารณรัฐครั้งที่หนึ่งจะเป็นเรื่องใหญ่คือ ข้อเรียกร้องของยวนซีไร ที่จะตั้งรัฐบาลที่เมืองปักกิ่ง มากกว่าจะไปตั้งรัฐบาลที่นานกิงซึ่งเป็นชุมกำฮังของฝ่ายปฏิวัติ ฝ่ายปฏิวัติได้พยายามชักชวนแต่ไม่สำเร็จ จำต้องยอมจำนนโดยตั้งยวนซีไรเป็นประธานาธิบดีชั่วคราว เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1912

ทันทีที่ยวนซีไรได้อำนาจทางการเมือง ยวนซีไรได้ใช้อำนาจอิทธิพลของตนหว่านล้อม ทาสมิตรพรรคพวกให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ทุกวงการและทุกกระทรวงทบวงกรม ต่อจากนั้นได้ ไรตำแหน่งหน้าที่ของตนก้าวก่ายตำแหน่งหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี จนนายกรัฐมนตรีมีลักษณะเหมือน หุ่นเชิดตั้งแต่เดือน กันยายน ค.ศ. 1912 เป็นต้นมา ส่วนบรรดาผู้ทำการปฏิวัติซึ่งล้วนแต่เป็น นักกึ่งอุดมคติได้ถูกหว่านล้อมให้ทำงานเพื่อชาติในค่านิยม เช่น คร.ซุนยัตเซ็นได้รับแต่งตั้ง เป็นผู้อำนวยการสร้างทางรถไฟ

เมื่อยวนซีไรสร้างพื้นฐานอำนาจของตนขึ้นมาได้แล้ว ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1912 ได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศ ผลจากการเลือกตั้งยึดความคาดหมายของยวนซีไร เพราะ

พรรคชาตินิยม (Nationalist Party - Kuomintang - KMT) ซึ่งเป็นพรรครวมตัวใหม่
ของฝ่ายปฏิวัติได้รับเลือกมากที่สุด หัวหน้าพรรคคือ ซุง เจียวเยิน (Sung Chiao-jen)
ได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีบุคคลผู้มีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะสร้างโครงสร้างการปกครองที่ได้
ฝ่ายบริหารควบคุมอำนาจอันเกินขอบเขตของประธานาธิบดี แต่แล้วซุงเจียวเยินก็ถูกลอบยิงตาย
เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1913 นับแต่นั้นมา การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยก็ก้าว
เข้าสู่ยุคมืดมน

ยวนซีโซ กวาตองฝ่ายปฏิวัติทางการเมือง และเริ่มเป็นไม้เบื่อไม้เมากับพรรค
ชาตินิยม มขพลต่าง ๆ ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการเผด็จการของยวน ยวนจึงไร้กำลัง
ปรามปรามจนราบคาบได้ในเดือน กรกฎาคม ค.ศ. 1913 ลุ่มแม่น้ำแยงซีตกอยู่ภายใต้อิทธิพล
ของยวน ช่วงนี้ตามประวัติศาสตร์ถือว่าเป็นการปฏิวัติครั้งที่สอง ยวนทวีความกล้าขึ้นด้วยการ
ตรากฎหมายให้อำนาจประธานาธิบดี โดยมติสภาผู้แทนเป็นครั้งที่สาม ยวนได้รับเลือกเป็น
ประธานาธิบดีเมื่อเดือน ตุลาคม ปลายเดือนนั้นเองที่สภายายามจะปรับปรุงระบบบริหารให้มี
อำนาจควบคุมอำนาจประธานาธิบดี ยวนซีโซจึงยุบสภาในวันที่ 4 พฤศจิกายน โดยกล่าวหาว่า
สภาผู้แทนมีส่วนพัวพันกับการปฏิวัติครั้งที่สอง

นับแต่ ค.ศ. 1914 ยวนได้สร้างอำนาจของตนให้มีลักษณะเผด็จการมากขึ้นตามลำดับ
โดยเสริมสร้างระบบบริหารให้ประธานาธิบดีมีอำนาจบริหารโดยตรง (Presidential
Cabinet System) รัฐธรรมนูญได้นำออกประกาศใช้ในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 1914 ระบุ
อำนาจประธานาธิบดีและสิทธิในการแต่งตั้งทนายสืบต่ออำนาจประธานาธิบดี ในระยะนี้ยวนซีโซ
กระทำตนเสมือนหนึ่งเป็นจักรพรรดิ และคิดฟื้นฟูระบบจักรพรรดิราชย์ขึ้นใหม่ โดยเริ่มต้นได้
แสวงหาความสนับสนุนจากต่างประเทศ

ในทรศนะของยวน จีนควรเป็นประเทศภายใต้ระบอบจักรพรรดิราชย์แบบเดียวกับญี่ปุ่น
ญี่ปุ่นก็แสดงความกึกก้องตาม เมื่อญี่ปุ่นยื่นข้อเรียกร้อง 21 ประการ (Twenty - one
Demands) ค.ศ. 1916 ต่อจีนอันเป็นการละเมิดเอกราชอำนาจอธิปไตยของจีน ยวนซีโซได้
ประท้วงแต่ยิวเยิน หากแต่โดยเนื้อแท้ได้หักทวน ต่อมายวนได้เอาใจมหาอำนาจตะวันตกมา
ขึ้น โดยทำข้อตกลงให้สิทธิและผลประโยชน์ของจีนแก่ชาติเหล่านั้น เช่นสิทธิและผลประโยชน์ใน
มณฑลเสฉวนและซิบเบกแก่อังกฤษ

การหวนกลับไปสู่ระบอบการปกครองเดิมนั้นได้ปรากฏเด่นชัดขึ้น เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม
ค.ศ. 1915 ผู้แทนมขพลต่าง ๆ ไกลงมกเห็นชอบต่อการที่ยวนจะเป็นจักรพรรดิ ยวนได้ตรา
พระราชบัญญัติกำหนดปี ค.ศ. 1916 เป็นปีแรกของรัชกาลเรียกว่ารัฐธรรมนูญที่รุ่งโรจน์
(Glorious Revolution - Hungseien) พฤติกรรมนี้ทำให้คนจีนทั่วไปสุดที่จะเพิกเฉย

ต่อไปได้ การหวนกลับไปสู่การปกครองระบอบเก่าที่คนจีนโค่นล้มจนสำเร็จใน ค.ศ. 1911 เป็นสิ่งที่คนจีนเห็นว่าเป็นการเกินขอบเขตที่จะยอมให้ยวนซีโซ่ก้าวต่อไป

ฝ่ายปฏิวัติเองหลังจากที่พ่ายแพ้หลังการโค่นล้มยวนในระยะปฏิวัติครั้งที่สองไม่สำเร็จแล้วนั้นก็กระจัดกระจายหลบหนีภัยการเมือง รวมทั้งซุนยัตเซ็นซึ่งหนีไปญี่ปุ่น ซุนยัตเซ็นเชื่อว่า การที่ยวนซีโซ่มองหาวิธีระบอบการปกครองที่มีลักษณะเผด็จการไค่ฉิน เป็นเพราะพรรคชาตินิยมเองอ่อนแอแตกแยกกันเป็นยักเป็นฝ่าย ความสามัคคีในพรรคจึงเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่สุดของการสร้างพรรคที่เข้มแข็งใหม่ ซุนยัตเซ็นได้ปรับปรุงโครงสร้างของพรรคใหม่และให้ชื่อว่า พรรคปฏิวัติจีน (The Chinese Revolutionary Party - Chung-Kuo Ke Meng tang) เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 1914 พรรคใหม่นี้ถือหลักประชาธิปไตยแบบรวมอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลาง (Democratic Centralism) และมีกองทัพของตนเองเรียกว่า กองทัพพิทักษ์ชาติ (National Protection Army).

สงครามไค่เป็ดแตกขึ้นเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม ค.ศ. 1915 ระหว่างยวนซีโซ่กับซุนยัตเซ็น พวกมณฑลต่าง ๆ ทางภาคไค่ เช่น ยูนนาน กวางสี กวางตุ้ง จีเกียง ไค้ประกาศเป็นอิสระเข้ากับฝ่ายพรรคปฏิวัติจีน เหตุการณ์นี้ทำให้ฐานะรุนแรงมากขึ้น ยวนจึงฉะฉางแผนการตั้งตนเป็นจักรพรรดิเมื่อวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1914 ความอ่อนแออย่างเห็นได้ชัดของยวนทำให้บรรดาสมาชิกพรรคพวกและนายทหารชั้นผู้ใหญ่พากันเอาใจออกห่าง บางกลุ่มถึงขนาดมีบังคับให้ยวนสละอำนาจเสียเลย จะโดยสาเหตุหรือใจปรารถนาหรือเป็นภัยโรครุมประกองอยู่ ยวนซีโซ่ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคโลหิตเป็นพิษ (Uremia) อย่างกะทันหันเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน ค.ศ. 1916

การที่ยวนต้องเสื่อมถอยจากอำนาจเวลานี้ ถ้าจะว่าไปแล้ว สืบเนื่องมาจากยวนเองเป็นปัจจัยสำคัญ ยวนได้ชื่อว่าเป็นคนที่มีลักษณะไว้ใจไม่ได้ เขาทรยศต่อราชวงศ์ชิงโดยหันไปเข้าหาฝ่ายปฏิวัติ แล้วทรยศต่อฝ่ายปฏิวัติ ฉะนั้นอุดมการณ์ของฝ่ายปฏิวัติ หันไปกอบโกยอำนาจผลประโยชน์ให้ตนเอง โดยเหยียบย่ำเอาเปรียบทุกฝ่ายเท่าที่โอกาสจะอำนวย ยวนไร้คุณธรรมหนึ่งที่คนจีนยกย่องคือ ความสัตย์ซื่อ แม้แต่กองทัพของยวนเองภายหลังก็ระทมถึงอุปนิสัยของยวนก็ ยิ่งกว่านั้นยวนเองมีเจตนาจะตั้งรัฐบาลที่เข้มแข็งพอที่จะควบคุมทหารตามธรรมเนียมการปกครองระบอบจักรพรรดิราชย์ แต่ฝ่ายทหารซึ่งเริ่มรู้ตัวว่าเป็นจักรกลสำคัญของการเมืองสมัยใหม่ต้องการอำนาจการเมืองเช่นกัน ระบอบทหารจึงเลือกที่จะให้มีสาธารณรัฐแม้จะอ่อนแอแต่ก็ไม่ทำลายมีแต่จะเสริมสร้างอำนาจทหารดีกว่ามีระบอบจักรพรรดิราชย์ซึ่งจะทำลายอำนาจเกียรติภูมิของทหาร ฝ่ายทหารจึงเอาใจออกห่างและเป็นปฏิปักษ์ต่อยวน แม้แต่ญี่ปุ่นเองก็ไม่เห็นด้วยกับแผนการตั้งระบอบจักรพรรดิราชย์ เพราะเป็นการรวมประเทศ ชักกินนโยบายญี่ปุ่นที่มุ่งสร้างจักรวรรดิญี่ปุ่น ในบั้นปลาย ยวนซีโซ่จึงเป็นฝ่ายปราชัยในเกมการเมือง

สมัยขุนศึก (Warlord Period - 1916 - 1927)

หลังจากที่ขบวนการซินไฮ่ได้ถึงแก่กรรมแล้ว การเมืองภายในของจีนได้แปรสภาพไปสู่ความ
 ออวอง อับสน ไม่มีความแน่นอนใด ๆ ในชตบ้านเมือง รัฐบาลปักกิ่งไร้อำนาจทางการเมือง
 และอำนาจอิทธิพลในการปกครอง บรรดานายพลต่างแสวงหาอำนาจอิทธิพลทางการเมือง
 ทั้งคนเป็นอิสระตามมณฑลต่าง ๆ แต่ละมณฑลแต่ละฝ่ายต่างทำการปกครองตนเองเสมือนบ้านเมือง
 อยู่ในยุคสมัยของระบบศักดินาสวามิภักดิ์ รัฐบาลกลางเป็นเพียงหุ่นเชิด ดังมีผู้บรรยายไว้ว่า
 นับตั้งแต่สาธารณรัฐมาจนถึงระยะเวลาที่ขบวนการซินไฮ่ถึงแก่กรรม สาธารณรัฐก็คือ จักรวรรดิเก่าที่
 ปราศจากองค์จักรพรรดินั้นเอง⁴ ปราศจากเกียรติภูมิและปราศจากความเลื่อมใสศรัทธาจาก
 ประชาชน ลักษณะดังกล่าวที่ทหารมีอิทธิพลครอบครองประเทศนี้ ตกอยู่ในระยะเวลาที่เรียกกัน
 ว่าสมัยขุนศึก บรรดาขุนศึกมีกำลังทหาร แต่ไร้องค์จักรพรรคและอุดมการณ์ ในขณะที่พรรคชาติ-
 นิยมมีองค์จักรพรรคและอุดมการณ์ แต่ไร้กำลังทหาร จึงไม่มีฝ่ายใดมีครบทั้งองค์จักรพรรค
 อุดมการณ์ และกองทัพ เข้มแข็งพอที่จะเป็นปัจจัยหลักในการรวมรงค์เพื่อรวมประเทศจีน

ในสมัยนั้นเองที่ระบบบริหารราชการแผ่นดินเสื่อมประสิทธิภาพ บรรดาปัญญาชนที่มีความ
 ภูมิการศึกษาที่ซึ่งเคยรับราชการ ล้วนแต่ถอนออกห่างจากวงราชการ หันไปมุ่งค้นคว้าทางด้าน
 วิชาการหมก ส่วนวงราชการเต็มไปด้วยข้าราชการทหารและผู้ที่ฉวยโอกาส ในค่านิยมธุรกิจ
 รัฐบาลปักกิ่งล้มเหลวในการจัดระบบการคลังที่มีประสิทธิภาพในแต่ละมณฑล บรรดาขุนศึกจัดการ
 คลังเอง เก็บภาษีเอง ส่วนใหญ่มักเก็บภาษีย้อนหลังหรืออว้งหน้าหลาย ๆ ปี ผู้ที่ท้องชตากรรม
 นี้ส่วนใหญ่คือชนชั้นชาวนา

เมื่อยามเกิดสงครามแย่งชิงอำนาจกัน พวกชาวนาต้องอดหิวที่นากันไปเข้าเกณฑ์เป็น
 ทหาร บยามสงบที่นาอาจเป็นบุพชฎุมิ หรือพวกขุนศึกเกณฑ์กำลังคนอาวชและยลคยด เกมกร ไปเป็น
 กำลังทำสงคราม ศึกสงครามยังทำให้การค้าส่วนใหญ่ลดน้อยลง เพราะการไร้เสถียรภาพทาง
 การเมืองมิได้ให้ความมั่นคงปลอดภัยแก่ชีวิตทรัพย์สินของผู้ใด ในค่านการเมืองก็มีการเล่นเกมการ
 เมือง โดยทั้งวิธีถูกทองและใช้วิธีเอ้ทลการ เมือง ดังมีผู้สรุปลักษณะการเมืองในยุคนี้ไว้ว่า
 เป็นยุคแห่งการสร้างพันธมิตร มีการทรยศหักหลังไรเอ้ทลอุบาย⁵

ภูมิภาคที่ตกอยู่ในภาวะเช่นนี้มีักเป็นภาคเหนือ กลุ่มน้ำแข็งซีและบริเวณเมืองท่าชายฝั่ง
 ทะเลตะวันออก บุคคลที่ขึ้นชื่อว่าเป็นขุนศึกที่มีอำนาจได้แก่ เยนฮีซาน (Yen Hsi - Shan)
 ได้ชื่อว่าเป็นนายพลตัวอย่าง มีอำนาจมั่นคงอยู่ในมณฑล ซานซี (Shansi) เฟงยูเสียน
 (Feng Yi - hsiang) จางโซลัน (Chang Tse-lin) จางซุงซาง (Chang Tsung-
 ch'ang) และวูเป่ย์ฟู (Wu P'ei-fu)

การขยายอำนาจอิทธิพลจักรวรรดินิยมตะวันตกและญี่ปุ่น ระหว่าง ค.ศ. 1912 - 1927

นับแต่จีนปฏิวัติในปี ค.ศ. 1911 เป็นต้นมา บรรดามหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่นได้แข่งขันกันแสวงหาอำนาจผลประโยชน์ในประเทศจีนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ว่าแก่นแท้คือ มหาอำนาจตะวันตกทั้งหลายและญี่ปุ่นได้เพิ่มมาตรการควบคุมการสหภาพ โดยเฉพาะรายได้ประชาชาติของจีนซึ่งได้มาจากการค้าระหว่างประเทศ ประเทศจีนได้สูญเสียอำนาจโดยพฤตินัยในการควบคุมปกครองดินแดนตามชายฝั่งทะเลออกตั้งแต่เหนือจรดใต้

ดินแดนแห่งแรกคือแมนจูเรีย นับแต่ ค.ศ. 1907 จักรวรรดิจีนได้เคยพยายามแสดงกรรมสิทธิ์เหนือแมนจูเรีย มีการสร้างเส้นทางรถไฟ ทำเนิการพัฒนาอุตสาหกรรมและปรับปรุงระบบการบริหารส่วนภูมิภาคของแมนจูเรีย ตลอดจนส่งเสริมให้คนจีนเข้าไปตั้งหลักแหล่ง มาตรการขั้นสุดท้ายเพื่อแสดงกรรมสิทธิ์ คือ การประกาศจัดตั้งแมนจูเรียเป็นมณฑลหนึ่งในกลุ่มสามมณฑลตะวันออก (Three Eastern Provinces)

ดินแดนต่อมา คือ มงโกเลีย จีนได้พัฒนาการเกษตร การค้า และส่งเสริมการสร้างเส้นทางรถไฟ แต่เมื่อจีนเกิดปฏิวัติในปลายปี ค.ศ. 1911 มงโกเลียใน (Inner Mongolia) ก็ได้ประกาศตนเป็นเอกราชและค่อย ๆ หันไปแสวงหาความคุ้มครองจากรัสเซีย จึงอาจจะกล่าวได้ว่า มงโกเลียเป็นดินแดนภายใต้อำนาจอิทธิพลของรัสเซีย

ดินแดนอีกแห่งที่จีนพยายามรักษากรมสิทธิ์ คือ ซิเบต จักรวรรดิจีนได้ออกพระราชบัญญัติมากมายเพื่อปฏิรูปซิเบตตั้งแต่ ค.ศ. 1908 จีนได้แผ่อำนาจอิทธิพลไปยังคัมภีร์ของคัมภีร์มุขคาไล ลามะ (Dalai Lama) ต้องเสด็จลี้ภัยไปอินเดียใน ค.ศ. 1910 แต่แล้วเมื่อจีนปฏิวัติได้มีการถอนทหารออกจากเมืองลาซา (Lhasa เมืองหลวงซิเบต) ใน ค.ศ. 1912 อังกฤษจึงเข้าไปสร้างอำนาจอิทธิพลในซิเบตแทนที่จีน

เมื่อจีนสถาปนาสาธารณรัฐจีนขึ้นนั้น ได้มีการประกาศหลักการว่า ^{ด้วย}แนวความคิดในการวินิจฉัยด้วยตนเองตามแนวเชอชาติ (Self Determination) การที่จีนขอถอนอ้างกรรมสิทธิ์เหนือมองโกเลียและซิเบตจึงเป็นการขัดต่อหลักการดังกล่าว ถึงกระนั้น ขุนซีโซได้พยายามกล่าวอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนดังกล่าวอีก รัสเซียกับจีนจึงได้เปิดการเจรจากันและได้ทำข้อตกลงโดยสรุปว่า .-

1. จีนยังคงมีอำนาจสูงสุดในมองโกเลียนอก (Outer Mongolia)
2. มงโกเลียนอกมีอิสระเสรีในการปกครองตนเอง (Autonomous Rule)

โดยพฤตินัยแล้ว รัสเซียได้แผ่อำนาจอิทธิพลในมองโกเลียนอกเต็มที่ นอกจากกรณีมองโกเลียนอก จีนยังเปิดการเจรจากับซิเบตและอังกฤษ ได้ตกลงโดยสรุปว่า .-

1. จีนยังคงมีอำนาจสูงสุดในชิเบก
2. ชิเบกมีอิสระเสรีในการปกครองตนเอง โดยยอมรับว่าอังกฤษมีผลประโยชน์มั่นคงในชิเบกต่อไป

เมื่อจีนสมัย Yuan ซื่อไช่ ได้ยินยอมให้รัสเซียมีผลประโยชน์ในมองโกเลียนอกโดยพฤตินัย และให้อังกฤษมีผลประโยชน์ในชิเบก ทั้งอังกฤษและรัสเซียก็ได้ให้การรับรองรัฐบาล Yuan ซื่อไช่ ตามกฎหมายในวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1913 โดยเนื้อแท้แล้ว รัฐบาล Yuan ซื่อไช่ ได้ยินยอมสูญเสียชิเบกและมองโกเลียนอกให้สองมหาอำนาจดังกล่าว เพื่อแลกกับการขอคำรับรองรัฐบาลจากสองมหาอำนาจ

ในด้านการสรรพากร โดยข้อตกลงในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1911 จีนได้ยินยอมให้บรรดามหาอำนาจตะวันตกตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อจัดระเบียบการเก็บภาษีศุลกากรในภูมิภาคชายฝั่งทะเล (Maritime Custom services) และเพื่ออำนวยความสะดวกให้สินค้าเงินดอลลาร์จีน ตลอดจนเพื่ออำนวยความสะดวกให้บริการแก่เงินในการชำระหนี้สิน คณะกรรมการนั้น โดยเนื้อแท้ได้เป็นผู้จัดเก็บภาษีศุลกากรแล้วส่งมอบให้จีน โดยผ่านคณะกรรมการนานาชาติแห่งธนาคาร (The International Commission of Bankers) ซึ่งตั้งขึ้นที่เมืองเซี่ยงไฮ้ และเป็นผู้แทนบรรดามหาอำนาจซึ่งเป็นเจ้านายของจีน

ภายหลังการปฏิวัติจีนใน ค.ศ. 1911 บรรดามหาอำนาจตะวันตกได้ขยายขอบเขตควบคุมการสรรพากรครอบคลุมทั่วเมืองเซี่ยงไฮ้ และได้ดำเนินการพัฒนาการเก็บภาษีเกลือให้ทันสมัยขึ้น การที่บรรดามหาอำนาจตะวันตกได้เข้าควบคุมการสรรพากรของจีนในแหล่งพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม เป็นการบั่นทอนอำนาจอธิปไตยจีนโดยทางอ้อม

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งขึ้นใน ค.ศ. 1914 ในขั้นต้น รัฐบาลจีนได้ประกาศวางตนเป็นกลางในเดือนสิงหาคม แต่เมื่อญี่ปุ่นได้เข้าสู่สงครามโลกโดยเป็นฝ่ายพันธมิตร ญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกยึดครองมณฑลซานตุงภาคเหนือ (Shangtung) และยึดครองเมืองท่าชิงเต่า (Tsingtao ในมณฑลซานตุง) ในต้นเดือนพฤศจิกายน แล้วต่อมา ได้ยึดครองมณฑลซานตุงทั้งหมด ญี่ปุ่นได้จัดระบบการขนส่งในมณฑลโดยมุ่งหนักการคมนาคมขนส่งทางรถไฟ อิทธิพลญี่ปุ่นเริ่มแผ่ขยายกว้างขวางมากขึ้นในภาคเหนือของจีน ในวันที่ 18 มกราคม ค.ศ. 1915 ญี่ปุ่นได้ยื่นข้อเสนอเป็นความต้องการ 21 ประการ (Twenty - one Demands) แก่ Yuan ซื่อไช่ เป็นการลับภายใน

ความต้องการ 21 ประการนั้นมุ่งให้ญี่ปุ่นได้เข้าควบคุมรัฐบาลจีนทุกด้าน โดยผ่านระบบการมีคณะที่ปรึกษาญี่ปุ่น ระบบควบคุมตำรวจ ควบคุมการซื้อขายอาวุธยุทโธปกรณ์ โดยผ่านระบบการยินยอมให้ญี่ปุ่นพัฒนาการมณฑลฟูเกี้ยน (Fukien) การกอบโกยอำนาจผลประโยชน์ทั้งทาง

การเมืองและเศรษฐกิจในมณฑลชานตุง ความสมบูรณ์งอกเสียดในภาคใต้ (ให้เช่า 99 ปี) เลี้ยวทุ่งแมนจูเรียภาคใต้ มณฑลฮูเป่ และโดยผ่านการดำเนินการรถไฟในจีนภาคกลางบริเวณลุ่มแม่น้ำแยงซีภาคใต้ ความต้องการ 21 ประการนี้จึงเป็นความต้องการของญี่ปุ่นที่จะวิกรอนอำนาจอิทธิพลและบูรณาภาพทางดินแดนของจีน เป็นการยินยอมให้ญี่ปุ่นเข้าควบคุมจีนเสมือนหนึ่งเป็นอาณานิคม

ในชั้นต้น ขวนซีไอโคคิกที่จะปล่อยข่าวข้อเสนอของญี่ปุ่นให้เป็นที่รับรู้ทั่วไป เพื่อกระตุ้นให้บรรดามหาอำนาจหักหลังชกขวางญี่ปุ่นเอง แต่แล้วในวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 1915 ญี่ปุ่นได้ยื่นคำขาดให้จีนรับข้อเสนอความต้องการ 21 ประการนั้น ห้ามกลางสถานการณ์โลกที่กำลังปั่นป่วนด้วยสงครามโลก ญี่ปุ่นได้ฉวยโอกาสกอบโกยผลประโยชน์ของจีนเต็มที่ โดยมหาอำนาจตะวันตกทั้งหลายจำต้องเพิกเฉยด้วยมีภาระหนักในการรบอยู่แล้ว

ความต้องการ 21 ประการนั้น สะท้อนให้เห็นถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในประเทศจีน แต่ผลของการที่จีนยอมรับความต้องการ 21 ประการ คือ ความกระทบกระเทือนทางด้านการเมืองจีน ก่อเกิดความรักชาติอย่างรุนแรงขึ้นในประเทศจีน นับแต่ต้นปี ค.ศ. 1916 ได้เกิดขบวนการต่อต้านไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่นและมีให้บริการแก่ญี่ปุ่น มีการผลัดงาน ฝูงชนเดินขบวนประท้วงลัทธิทางจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นกันอย่างรุนแรงทั่วไป ปฏิกริยาของชาวจีนแม้จะรุนแรง ก็ไม่อาจยับยั้งหรือยกเลิกความต้องการ 21 ประการนั้นได้ อิทธิพลญี่ปุ่นได้แผ่ขยายวงกว้างยิ่งขึ้นในสมัยซุนซีก โดยเป็นขบวนการขนานไปกับขบวนการจักรวรรดินิยมตะวันตก

อาจจะกล่าวได้ว่า อานาจอิทธิพลและผลประโยชน์ของตะวันตกและญี่ปุ่นได้เป็นปัจจัยหนึ่งเสมือนอุปสรรคขวางกั้นขบวนการรวมประเทศจีนมิให้ดำเนินไปโดยสะดวกราบรื่น ตามสนธิสัญญาในรูปแบบต่าง ๆ ที่จีนทำกับบรรดามหาอำนาจ ได้ทำให้บรรดามหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่นเข้าครอบครองดินแดนลุ่มกำลังอำนาจและอยู่หัวน้ำของจีนโดยทั่ว รัฐบาลจีนไม่มีสิทธิ์ใด ๆ ในการเข้าปกครองดินแดนเหล่านั้นได้โดยตรง อีกทั้งรัฐบาลจีนต้องยินยอมให้บรรดามหาอำนาจทั้งหลายเข้าควบคุมการคลัง การสรรพากรของจีน ตลอดจนเป็นเจ้าของรายใหญ่ของจีน

ในสมัยซุนซีก รัฐบาลกลางเป็นเพียงหุ่นเชิด เป็นที่ยอมรับนับหน้าถือตาเฉพาะในวงการต่างประเทศ แต่ไร้อำนาจอิทธิพลในการปกครองจีนทั้งประเทศ บรรดาซุนซีกซึ่งมีแต่เพียงกำลังทหาร ไร้ความสามารถในการรวมตัวเป็นองค์กรพรรค ก็ไม่สามารถจะตั้งตนเป็นใหญ่ทั้งประเทศได้เช่นกัน อังกฤษและญี่ปุ่นได้ให้การสนับสนุนอุปถัมภ์คำจูนซุนซีกในมณฑลต่าง ๆ บางครั้งก็ให้กู้ยืมเงินคำจูนฐานะอำนาจของซุนซีก เพื่อแลกกับอิทธิพลผลประโยชน์ทั้งหลายในมณฑลเหล่านั้น เช่น ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1918 ญี่ปุ่นได้ให้รัฐบาลของทวน (Tuan Chi-Jui) กู้ยืม

เงิน เพื่อแลกกับการที่ญี่ปุ่นจะประกาศรับรองรัฐบาลของตน เงินกู้ี้คือเงินกู้ีสหราชอาณาจักร (Nishihara) เป็นคน

ในช่วงระยะเวลาต้นของสมัยซุนยัตเซ็นเอง ที่จีนได้มีบทบาทในวงการเมืองระหว่างประเทศ ด้วยความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา รัฐบาลจีนได้ประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจภาคกลาง (Central Powers นำโดยเยอรมันนี) นายกรัฐมนตรีได้ประกาศเข้าสงคราม โดยมีได้ขอความเห็นชอบและความยินยอมจากฝ่ายประธานาธิบดี (เวลานั้นคือ ลีฮวนหุง - Li Yuan - hung) และสภาผู้แทนราษฎร ในครั้งนั้น ชาวจีนต่างหวังผลว่า ถ้าร่วมกับฝ่ายพันธมิตรแล้วได้ชัยชนะ บรรดามหาอำนาจตะวันตกจะยินยอมเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาทั้งหลายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ฝ่ายจีน สหรัฐอเมริกาได้แสดงที่ท่าพร้อมที่จะแก้ไขสนธิสัญญา

แต่เมื่อสงครามโลกยุติลง ใน ค.ศ. 1918 ณ ที่ประชุมสันติภาพที่พระราชวังแวร์ซายส์ บรรดามหาอำนาจมีที่ท่าเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องของจีนที่จะให้มีการแก้ไขสนธิสัญญาทั้งหลายทั้งปวง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่บรรดามหาอำนาจตะวันตกจำเป็นต้องเอาใจญี่ปุ่นเพื่อเป็นพันธมิตรต่อไป จีนมีความเคืองแค้นมากที่ต้องเห็นญี่ปุ่นยึดครองมณฑลซานตุงตั้งแต่ในระหว่างสงครามโลก สิ่งที่จีนตามญี่ปุ่นไม่ทัน คือเรื่องการทูตของญี่ปุ่นนั่นเอง

ในระหว่างสงครามโลก ญี่ปุ่นได้ดำเนินการทูตลับ ๆ กับบรรดามหาอำนาจเป็นราย ๆ ไป ดังนี้ :-

1. ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1917 ญี่ปุ่นได้ทำข้อตกลงลับกับรัสเซียว่า รัสเซียจะมีอำนาจอิทธิพลพิเศษในมณฑลโคเรียใน ส่วนญี่ปุ่นจะมีอำนาจอิทธิพลพิเศษตามข้อเสนอความต้องการ 21 ประการ ทั้งนี้ เป็นการแลกเปลี่ยนกัน

2. ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1917 ญี่ปุ่นได้ทำข้อตกลงลับกับอังกฤษว่า อังกฤษจะสนับสนุนญี่ปุ่นในการยึดครองมณฑลซานตุง และสนับสนุนญี่ปุ่นในการแอมอ้างกรรมสิทธิ์เหนืออธิปไตยและผลประโยชน์ทุกประการของเยอรมันนีในน่านน้ำปาซิฟิก ญี่ปุ่นได้ทำข้อตกลงความดังกล่าวนี้ขึ้นอีกกับอิตาลีและฝรั่งเศสด้วย

3. ญี่ปุ่นได้ทำข้อตกลงกับสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่าข้อตกลงระหว่างนายอิชิ (Ishii) กับนายแลนซิง (Lansing) ว่า สหรัฐอเมริกายินยอมที่จะรับรองฐานะพิเศษของญี่ปุ่น (special position) ในประเทศจีน โดยญี่ปุ่นจะต้องไม่ล่วงละเมิดหลักการเปิดประตูจีนเพื่อการค้าเสรี

4. ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1918 ญี่ปุ่นได้ให้เงินกู้แก่รัฐบาลปักกิ่ง เพื่อ^{แลก}กับการขอสัมปทานสร้างทางรถไฟสองสายในมณฑลซานตุง และแลกกับอธิปไตยในการตั้งกำลังทหารประจำ

ในขณะนั้น อีกทั้งยินยอมเป็นการลับ ๆ ให้ญี่ปุ่นมีฐานะพิเศษในเขตมณฑลชานตุง

อาจจะกล่าวได้ว่า ภัยเชิงการทูตของญี่ปุ่นที่เหนือชั้นกว่า ทำให้บรรคมหาอำนาจได้ให้การสนับสนุนให้ญี่ปุ่นยึดครองชานตุง และพร้อมที่จะให้การรับรองว่าเป็นกรรมสิทธิ์ถูกต้องตามนิติบัญญัติ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาพร้อมที่จะเอาใจญี่ปุ่นในกรณีจีน เพื่อแลกกับการที่ญี่ปุ่นจะให้การสนับสนุนการสถาปนาสันนิบาตนานาชาติ (League of Nations) ดังนั้น ในวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1919 ที่ประชุมสันติภาพ ณ พระราชวังแวร์ซายส์ ไคโลมกั๊กกัสนกรณชานตุง ได้ยกประโยชน์แก่ฝ่ายญี่ปุ่นเต็มที่ การวินิจฉัยนั้นไคละเอียหลักการวินิจฉัยด้วยตนเองตามแนวเชื้อชาติ (Principle of Self Determination)

คำชี้ขาดของฝ่ายมหาอำนาจทั้งหลายนั้นเองที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยารุนแรงขึ้นในประเทศจีน ชาวจีนได้เคยคาดหวังไว้ว่า ตามหลัก 14 ประการ (Fourteen Points) ของประธานาธิบดีวูดสันแห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้เน้นหลักการวินิจฉัยด้วยตนเองตามแนวเชื้อชาติ บรรคมหาอำนาจคงจะเห็นอกเห็นใจจีนมากพอที่จะเปิดการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่ยุติธรรมต่อจีน จีนเข้าสู่สงครามโลกเป็นฝ่ายพันธมิตรก็โดยหวังผลว่า เมื่อฝ่ายพันธมิตรมีชัย ก็คงจะมีการเจรจากเลิกผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศจีน อนึ่ง ญี่ปุ่นก็มีอำนาจอิทธิพลนำเวทในประเทศจีน จีนจึงหวังที่จะบีบบังคับบรรคมหาอำนาจตะวันตกให้ช่วยขจัดอำนาจอิทธิพลญี่ปุ่นในประเทศจีนด้วย การวินิจฉัยทางที่ประชุมสันติภาพได้ทำลายความหวังห้วงมวของจีนจนสิ้น นอกจากจะไม่มีการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญา บรรคมหาอำนาจยังยินยอมพร้อมใจส่งเสริมอยู่ในที่ให้ญี่ปุ่นได้รับผลประโยชน์และอภิสิทธิ์ต่าง ๆ ของเยอรมันนี้ในจีนต่อไป

ความพ่ายแพ้เชิงการทูตของจีนครั้งนั้นได้บังเกิดขึ้นในจังหวะเหมาะที่วงการปัญญาชนกำลังรณรงค์เรียกร้องชาวจีนให้สร้างสรรค์วัฒนธรรมแนวใหม่ต่อต้านลัทธิขงจื้อ ได้มีการรณรงค์ส่งเสริมการใช้ภาษาพูดเป็น (Pei hua movement) เป็นสื่อความนึกเห็น วงการปัญญาชนได้สนับสนุนหลักการประชาธิปไตยและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ว่า เป็นปัจจัยเบื้องต้นของการสร้างชาติใหม่ที่ทันสมัย ผู้นำวงการปัญญาชนในครั้งนั้นส่วนใหญ่เป็นครูบาอาจารย์ตามมหาวิทยาลัย ที่สำคัญคือ เชน กือ ชิว (Che'n Tu - hsiu) เหลียงซีเซา (Liang Ch'i ch'ao) ไช หยวนเปย (Tsai Yuan - Pei) ฮูชือ (Hu Shih) หลี่ ตาเจา (Li Ta Chao) ความนึกคิดแนวใหม่ภายใต้อิทธิพลลัทธิปรัชญาตะวันตกนั้นได้แพร่สะพัดออกไปโดยผ่านสื่อสารมวลชน คือ หนังสือพิมพ์และวรรณกรรม

นอกจากนี้ระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เศรษฐกิจจีนมีฐานะที่ขึ้นมาก แต่ภายหลังสงคราม บรรคมหาอำนาจตะวันตกได้หันกลับไปพัฒนาการอุตสาหกรรมพาณิชย์กรรมอีกครั้งในประเทศจีน เป็นการแข่งขันและเอาเปรียบบรรคานักธุรกิจจีน บรรคานายทุนจีน กรรมกรตามโรงงาน ไม่พอใจที่จักรวรรดินิยมตะวันตกเพิ่มพลังอำนาจอิทธิพลในจีนเช่นนั้นอีก

โดยอาศัยปัจจัยขบวนการวัฒนธรรมแนวใหม่ ความพ่ายแพ้เชิงการทูต และความเอารัดเอาเปรียบเชิงเศรษฐกิจโดยบรรดามหาอำนาจตะวันตก เป็นเหตุให้ชนชาวจีนบังเกิดความเจ็บแค้นเกลียดชังชาวตะวันตก หมกความเลื่อมใสศรัทธาในคุณธรรมของระบอบประชาธิปไตย และรู้สึกอับศึในฐานะอันต่ำต้อยของเงินที่ถูมหาอำนาจทั้งหลายเหยียบย่ำทำลาย บรรดานักศึกษาปัญญาชนได้แสดงปฏิกิริยาตอบโต้ความไม่เป็นธรรมดังกล่าว โดยการรณรงค์เดินขบวนประท้วงในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 บรรดากรรมกร นายทุน และราษฎรทั่วไป ได้เข้าร่วมขบวนการ

พรรคจีนคอมมิวนิสต์ได้กล่าวถึงการเดินขบวนครั้งนั้นว่า เป็นการเคลื่อนไหวโดยมวลชน (Mass Movement) เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์จีน อีกทั้งเป็นการปฏิวัติวัฒนธรรมครั้งแรก ประชาชนเริ่มมีความตื่นตัวสำนึกในสิทธิหน้าที่ทางการเมืองของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือบทบาทสำคัญ củaนักศึกษา ขบวนการพฤษภาคมครั้งนั้นเป็นจุดเริ่มต้นก่อกำเนิดกำลังอำนาจทางการเมืองของนักศึกษา นักศึกษาปัญญาชนเริ่มต้นก้าวขึ้นสู่ฐานะใหม่ พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำในการรวมประเทศเพื่อสร้างชาติใหม่

หลังจากการเคลื่อนไหวในครั้งนั้นแล้ว บรรดาพวกหัวรุนแรงเริ่มเอนเอียงหันไปสนใจลัทธิสังคมนิยมบ้าง ลัทธิคอมมิวนิสต์บ้าง เริ่มมีการจัดกลุ่มบ้าง ตั้งเป็นชมรม สมาคมบ้าง ศึกษาสิทธิเหล่านี้กันอย่างจริงจัง

ในที่นี้เห็นสมควรจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการตั้งพรรคจีนคอมมิวนิสต์ก่อน

ประวัติการตั้งพรรคจีนคอมมิวนิสต์ (The Chinese Communist Party)

อนุสนธิจากการที่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งได้ยุติลงพร้อมกับคำขวัญที่แพร่หลายคือ การต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ประชาธิปไตย ได้ทำให้คนจีนโดยเฉพาะในหมู่ปัญญาชนและนักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้สึกตื่นตัวทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันระหว่างที่สงครามโลกยังคงดำเนินอยู่ ได้เกิดการปฏิวัติขึ้นในรัสเซีย เปลี่ยนการปกครองจากระบอบจักรพรรดิราชย์ (Imperial Rule) มาเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1917 ทั้งลัทธิคอมมิวนิสต์และประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองของตะวันตกที่ได้ทำให้คนจีนโดยเฉพาะในหมู่ปัญญาชนและนักศึกษาส่วนใหญ่เกิดความรู้สึกตื่นตัวทางการเมือง (Political Awakenness) และค่อย ๆ สำนึกถึงสิทธิและหน้าที่ของตนทางการเมือง (Political Consciousness)

ในชั้นต้น ลัทธิประชาธิปไตยเป็นที่กล่าวขวัญและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย แต่ความอ่อนแอไร้ความสามารถของรัฐบาลกลาง และอำนาจอิทธิพลอย่างกว้างขวางของบรรดาทหารชั้นอาวุโส ชันนายพลตามมณฑลต่าง ๆ ตลอดจนการที่จีนไม่อาจจะบิคทวี้อตกลางของ

มหาอำนาจในกรณีต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะความอับยาศัยที่จีนได้รับจากการที่มหาอำนาจชาติต่าง ๆ พากันเพิกเฉยไม่นำพาต่อการแก้ไขสัญญา อันทำให้จีนตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบทางการเมือง เศรษฐกิจและทางทหาร บังคับเหล่านี้โดยสรุปได้ทำให้พวกปัญญาชนเห็นความไร้อรรถของลัทธิ ประชาธิปไตยว่าคงจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาเรื้อรังของจีนได้ จึงมีจีนพวกหนึ่ง นำโดยบรรดา อาจารย์เช่น เซินทือชิว ลีตาเจา ไชยวนเปย ชูชิวไป (Chü Chin-pai) จางกวาเต้า (Chang Kuo-tao) และบรรดานิสิตนักศึกษา รวมทั้งเม่าเซตุง (ซึ่งขณะนั้นทำงานเป็นผู้ช่วย บรรณาธิการของสมุดมหาวิทยาลัยปักกิ่ง) เริ่มจับกลุ่มวิเคราะห์ความเหมาะสมในการที่ลัทธิ คอมมิวนิสต์จะเป็นหนทางแก้ไขปัญหามาของจีนว่าจะได้ผลมากน้อยเพียงใด เช่นตั้งสมาคมสังคมนิยม (Society of Socialism) ขึ้นที่มหาวิทยาลัยปักกิ่ง ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1919

บุคคลกลุ่มนี้ได้เริ่มพิจารณาการปกครองตามระบอบคอมมิวนิสต์ในรัสเซีย มีการศึกษา ลัทธิสังคมนิยม (Socialism) ประกอบด้วย รัสเซียมีสภาพภายในประเทศบางประการที่ คล้ายคลึงกับจีน กล่าวคือเป็นประเทศลัทธิทุนที่อาศัยทางค่านอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลง ระบบลัทธิทุนภายในรัสเซีย จากแบบระบอบนายทุน (Capitalist system) มาสู่ระบอบ คอมมิวนิสต์ที่กำลังดำเนินอยู่ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ตลอดจนการที่รัสเซียมุ่งทำ สงครามกวาดล้างพวกรัสเซียขาวซึ่งได้ชักศึกบรรดามหาอำนาจตะวันตกเข้ามาในประเทศ ล้วน มีลักษณะชวนให้ฝ่ายจีนเห็นว่าคล้ายคลึงกับตน กลุ่มนี้จึงมุ่งเอารัสเซียเป็นตัวอย่าง ดีดเป็น มาตุภูมิของลัทธิคอมมิวนิสต์โดยปริยาย บังค่านั้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1919 รัสเซียยัง ประกาศนโยบายที่จะยกเลิกสิทธิพิเศษของคนในจีนอีก ทำให้คนรุ่นใหม่บังเกิดความนิยมรัสเซียมาก

นอกจากสภาพที่คล้ายคลึงกันจะมีอิทธิพลต่อบรรดาความคิดเห็นของกลุ่มนักศึกษาและ ปัญญาชนส่วนหนึ่งแล้ว ยังมีอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องพิจารณาประกอบ คือนโยบายต่างประเทศของ รัสเซียซึ่งมุ่งปฏิวัติโลก (World Revolution) หวังให้ให้เป็นคอมมิวนิสต์ โดยการโฆษณา ชวนเรื่อลัทธิอุดมการณ์ และให้ความสนับสนุนทุกด้านแก่การปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ บรรลุจุดมุ่งหมายนี้ รัสเซียได้ตั้งองค์การคอมมิวนิสต์สากลขึ้น (The International Communism - COMINTERN) ใน ค.ศ. 1921

การที่มีคนจีนกลุ่มหนึ่งสนใจลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้รัสเซียเริ่มเล็งเห็นผลประโยชน์ทางการเมือง ทางทหารและเศรษฐกิจจากการที่จีนจะแปรเปลี่ยนเป็นรัฐคอมมิวนิสต์ ตามลักษณะ ภูมิศาสตร์ จีนมีพรมแดนทางเหนือและตะวันตกติดรัสเซีย มีบรรดามหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่น กอบโกยผลประโยชน์กันต่าง ๆ อยู่ในประเทศจีน ทั้งบรรดามหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่นได้ ประกาศตนเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะบรรดามหาอำนาจตะวันตกได้เคยสนับสนุน พวกรัสเซียขาว ทำให้บรรดามหาอำนาจตะวันตกต่อการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์นี้ล้วนเป็นภัย ต่อความมั่นคงปลอดภัยของรัสเซียเองเป็นอย่างยิ่ง รัสเซียจึงหวังที่จะให้จีนแปร เปลี่ยนเป็น

รัฐคอมมิวนิสต์อยู่ฝ่ายเดียวกัน อันจะมีผลทำให้กุลอำนาจในตะวันออกไกลเอนเอียงไปข้างรัสเซีย

องค์การคอมมิวนิสต์สากล ได้ส่งนายเกรกอรี วัวคิงสกี (Gregory Veitinsky) มาช่วยจัดตั้งพรรคจีนคอมมิวนิสต์ด้วยและช่วยวางนโยบาย พรรคจีนคอมมิวนิสต์ได้เริ่มปรากฏขึ้น ใน ค.ศ. 1921 คณะกรรมการกลาง (Central Committee) ได้ลงมติเลือกเลขาธิการพรรคขึ้น คนแรกคือ นายเชินคิอิว พรรคได้ขยายตัวตั้งสาขาตามยุโรปและญี่ปุ่น ผู้นำสาขาพรรคต่อมาที่เป็นใหญ่มีนาย จูเฮนโล (Chou En - Lai) เซนอิ (Chen I) และหลี่ฟูซุน (Li Fu - sun) เป็นต้น ระหว่าง ค.ศ. 1921 - 1927 เลขาธิการของพรรคส่วนใหญ่เป็นผู้มีนโยบายเผยแพร่ลัทธิในเมือง และตั้งฐานกำลังของคนในเมือง (Urban base) เพื่อเป็นฐานปฏิบัติการมุ่งหาสมาชิกในมวลหมู่ชนชั้นกรรมาชีพซึ่งยังมีจำนวนไม่มากนัก เพราะถือว่าชนชั้นกรรมาชีพเป็นกำลังสำคัญในการปฏิวัติ พรรคจีนคอมมิวนิสต์ได้ก่อการร้ายตามเมืองต่าง ๆ (Urban insurrection) และมุ่งยึดเมืองสำคัญ การก่อการร้ายนั้นปรากฏเรื่อยมาตลอดระยะ ค.ศ. 1921 - 1923 พวกกรรมกรสตรีครั้งประมาณร้อยครั้งแต่ส่วนใหญ่ล้มเหลว เพราะบรรดาขุนศึกในขณะพลต่าง ๆ ปรามปรามจนราบคาบ ครั้งที่รุนแรงคือวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1923 ขุนศึกวูเป่ย์ฟู (Wu Pei - fu) ปรามพวกสตรีครั้งด้วยกำลัง ที่เมืองฉันเค้าและเจียงซิงติง (Chiangsinting) มีคนตาย 40 คน เหตุการณ์ครั้งนั้นพวกคอมมิวนิสต์ให้ชื่อว่าสังหารหมู่กุมภาพันธ์ (February seven massacre)

ครั้งถึง ค.ศ. 1923 พรรคจีนคอมมิวนิสต์ได้ดำเนินตามนโยบายขององค์การคอมมิวนิสต์นานาชาติ คือการเข้าร่วมพรรคชาตินิยมตามข้อตกลง ซุนจอตส์ ในระยะนี้ผู้นำขององค์การคอมมิวนิสต์คือนายไมโรกิน (Michael Boredin)

อนุสนธิจากการเคลื่อนไหวในเดือนพฤษภาคม ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลปักกิ่ง อยู่ในที่ช่วยผลักดันให้ผู้นำจีนเกิดความกล้ามากขึ้นในการปฏิเสธของนามรับรองสนธิสัญญา ๗ กรุงปารีส จีนเริ่มเรียกร้องให้ตั้งประเทศต้นตัวต่อภัยญี่ปุ่น เกินขอบนประท้วงเขาเอกสารอิงตีพิมพ์ประเภทต่าง ๆ สนับสนุนการแอนตี้ลัทธิญี่ปุ่น เรียกร้องชาวจีนต่อต้านภัยญี่ปุ่นให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นในขณะเดียวกัน เมื่อบรรดามหาอำนาจตะวันตกได้ยินยอมโดยพฤตินัยให้ญี่ปุ่นได้รับอภิสิทธิ์ผลประโยชน์ทั้งปวงของเยอรมันในจีนแล้ว บรรดามหาอำนาจได้เพียรดำเนินการทูตประนีประนอมกับจีนมากขึ้น ได้มีการเปิดการประชุมพิจารณาปัญหาจีนหลายครั้งดังนี้ .-

1. การประชุมที่วอชิงตัน ระหว่างวันที่ 12 พฤศจิกายน ถึงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1922 ผู้ร่วมประชุมโดยนำหลักการเปิดประตูการค้าโดยเสรีในจีน (Open Door Doctrine) โดยเปิดโอกาสเสมอแก่กันในการพาณิชย์กรรมในจีน และย้ำเอกราชบูรณภาพของจีน ตลอดจนสิทธิของจีนในการกำหนดควินิจิตตามแนวเสรีชาติ (National Self Determination)

2. การประชุมแก้มหาอำนาจในวอชิงตัน ใน ค.ศ. 1922 ได้ย้ำหลักการประชุมวอชิงตัน และแสดงความจำนงที่จะยินดีเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อจีน บรรดา มหาอำนาจตกลงที่จะยุติการแสวงหากินแดนภายใต้อำนาจอิทธิพลในจีนอีกต่อไป ญี่ปุ่นยอมสละกรรมสิทธิ์เหนือมณฑลซานตุง

3. การประชุมสี่มหาอำนาจในวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 1921 ประกอบด้วย อังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกาและญี่ปุ่น ได้ทำข้อตกลงเรื่องน่านน้ำพาณิชย์ที่อยู่ใต้อำนาจอิทธิพลญี่ปุ่น โดยพฤตินัย

4. การประชุมห้ามหาอำนาจ ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1922 ได้มีการกำหนดสถานะเคมิทาจทหารในวันออกไกลและกำหนดอัตราการสร้างราชนาวีในอัตราส่วนดังนี้

อังกฤษ	อเมริกา	ฝรั่งเศส	ญี่ปุ่น	อิตาลี
5	: 5	: 3	: 1.75	: 1.75

ความปรารถนาของบรรดามหาอำนาจที่จะตรวจตราควบคุมญี่ปุ่น มิให้ขยายอำนาจอิทธิพลในจีนนั้นล้มเหลวโดยสิ้นเชิง แม้ญี่ปุ่นจะยินยอมสละดินแดนในจีนที่ตนได้รับ และยอมลดการสร้างราชนาวีให้อยู่ในอัตราส่วนเทียบกับอเมริกาและอังกฤษ 5 : 5 : 3 ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า ไม่มีมหาอำนาจใดสามารถชักชวนการขยายอำนาจญี่ปุ่นได้ เพราะบรรดามหาอำนาจไม่มีกำลังทหารหรือฐานทัพอากาศในน่านน้ำพาณิชย์ กำลังราชนาวีญี่ปุ่นสามารถครอบครองน่านน้ำพาณิชย์เป็นจำนวนมากสมุทรนั้นแต่ฝ่ายเดียว แต่การขยายอำนาจอิทธิพลญี่ปุ่นในจีนเริ่มประสบอุปสรรคเกินคาด ญี่ปุ่นตระหนักถึงภัยของการที่จีนต่อต้านญี่ปุ่นเป็นอย่างดี ได้พยายามเจรจาท้าข้อตกลงกับจีนเพื่อที่จะรักษามลประโยชน์ของตนในจีนไว้ให้มีทางเสียน้อยที่สุด เป็นคราวเคราะห์ที่ญี่ปุ่นเอง หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 มีรัฐบาลพลเรือน คนญี่ปุ่นเองกำลังเสื่อมความนิยมทหารวิถีทางที่จะเจรจากับจีนโดยสันติจึงพอจะมีอยู่บ้าง

ในยุคที่ญี่ปุ่นมีรัฐบาลพลเรือนหลายรัฐบาลผลักดันเข้าปกครองอย่างโกฮาหลเหมือนเล่นเก้าอี้คนครีนี้ ญี่ปุ่นมีนโยบายที่จะแผ่ขยายขอบเขตการค้าของตนโดยวิธีสันติ และสนับสนุนรัฐบาลย่อย ๆ ของจีนที่มีอยู่ตามภาคเหนือโดยทั่วไปโดยให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนอยู่ในที่ แค่นั้นนโยบายดังกล่าวก็ต้องประสบความล้มเหลว เมื่อจีนพยายามที่จะรวมประเทศให้อยู่ภายใต้การปกครองโดยตรงจากรัฐบาลกลาง

การรวมประเทศนั้น ชัดกับนโยบายญี่ปุ่นที่ต้องการเห็นจีนตกอยู่ในสภาพการ เมืองแตกแยก เพื่อญี่ปุ่นจะได้สามารถใช้เป็นเครื่องมือต่อรองอำนาจผลประโยชน์ทางการเมืองและ เศรษฐกิจกับกลุ่มทหารที่มีอำนาจตามมณฑลต่าง ๆ ของจีน แต่รูปแบบเปลี่ยนไป และที่เห็นเด่นชัดว่าเป็น

ภัยต่อญี่ปุ่น คือ การที่เงินหันไปผูกมิตรกับรัสเซีย

โซเวียตรัสเซียได้ส่งผู้แทนทาบหามกลุ่มอำนาจอิทธิพลทุกเหล่าของจีน ผู้แทนองค์การคอมมิวนิสต์สากลได้ทาบหามบรรดาขุนศึกในภาคเหนือ ให้ความช่วยเหลือในการค้าเงินดอลลาร์กับ ขุนศึกฝ่ายใดก็ตามที่ขึ้นที่รับความช่วยเหลือของรัสเซีย ปรากฏว่า บรรดาขุนศึกส่วนใหญ่มิได้รับความช่วยเหลือจากรัสเซีย เพราะไม่ไว้วางใจในเจตนารมณ์เคลือบแฝงของรัสเซีย และเป็น เพราะบรรดาจักรวรรดินิยมตะวันตกและญี่ปุ่นได้ใช้อิทธิพลบีบบังคับบรรดาขุนศึกมิให้เป็นมิตรรับความช่วยเหลือจากรัสเซีย รัสเซียจึงส่งผู้แทนองค์การคอมมิวนิสต์สากลไปทาบหามกลุ่ม คร. ซุนยัตเซ็น

คร. ซุนยัตเซ็นตระหนักถึงความอ่อนแอของโครงสร้างพรรคชาตินิยมเป็นอย่างดี และ เล็งเห็นว่า อำนาจทางการเมืองนั้นต้องมีอำนาจทางทหารหนุนหลังอยู่ แบบอย่างของรัสเซีย จึงถูกใจ คร. ซุนยัตเซ็นเป็นอย่างยิ่ง คร. ซุนยัตเซ็นต้องการรวมประเทศตามแผนการขั้นที่หนึ่ง ซึ่งหมายถึงการมีกำลังทหารอยู่ในมือ และมีกำลังอำนาจทางเศรษฐกิจ มหาอำนาจตะวันตก มิได้สนับสนุน คร. ซุนยัตเซ็นได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องขอความช่วยเหลือจากรัสเซีย เพื่อ ช่วยเสริมสร้างพรรคชาตินิยมให้มีความเข้มแข็งในค่านโครงสร้างการบริหาร ตลอดไปจนถึงการ สร้างนโยบายที่มีความแน่วแน่ พรรคที่เข้มแข็งเท่านั้นจึงจะสามารถนำการใหญ่ยิ่งกว่านั้น คือการรวมประเทศ ส่วนรัสเซียนั้นต้องการให้พรรคจีนคอมมิวนิสต์ได้มีหนทางติดต่อกับพรรคอิทธิพลคอมมิวนิสต์ในระหว่างมวลชนทุกระดับ ห้ายศ รัสเซียหวังคาดคะเนว่าในไม่ช้า พรรคจีนคอมมิวนิสต์ก็จะสามารถควบคุมพรรคชาตินิยมได้ โดยแปรรูปพรรคนั้นให้เป็นคอมมิวนิสต์ตามลำดับ เป็นการรวมสองพรรคเข้าด้วยกันให้มีลักษณะโครงสร้างเป็นพรรคใหม่ตัวแทนของประชาชน (People's Party)

รัสเซียได้เสนอให้ความช่วยเหลือตามข้อตกลงที่เรียกว่า ข้อตกลง ซุน - จอห์ (Sun-Jeffe Agreement) ระหว่าง คร. ซุนยัตเซ็น กับนายอดอล์ฟ จอห์ (Adolf Joffe) ผู้แทนรัสเซีย ในวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 1923 ตามข้อตกลงนั้น มีความโดยสรุปดังนี้.-

1. รัสเซียยินยอมและยอมรับว่า ระบบโซเวียตไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในประเทศจีน ภายมีสภาวะการณ์ที่ไม่เหมาะสมในประเทศจีน
2. รัสเซียจะส่งเสริมการรวมประเทศจีน
3. รัสเซียจะเปิดการเจรจาว่าด้วยสนธิสัญญาที่สมัยระบอบจักรพรรดิราชย์ได้กระทำ กับจีน
4. จีนยินยอมให้รัสเซียจัดดำเนินการรถไฟสายตะวันออก (The Chinese Eastern

Railway) โดยมีข้อตกลงร่วมกัน

5. จีนยอมรับว่าข้อแอบอ้างสิทธิ์เหนือมณฑลโกเลียนอกมิได้มีลักษณะจักรวรรดินิยม

ที่สำคัญคือ ข้อตกลงนั้นเป็นการยอมรับโดยปริยายและอย่างเป็นทางการว่าพรรคจีนคอมมิวนิสต์จะทำงานร่วมกับพรรคชาตินิยมด้วยนโยบายรวมตัวเข้ากับพรรคชาตินิยมโดยเป็นสมาชิกของสองพรรคซ้อนกัน (Policy of Block Within) ตามแนวนโยบายขององค์การคอมมิวนิสต์นานาชาติ นับเป็นการสร้างแนวร่วมครั้งแรก (The First United Front)

เมื่อพรรคจีนคอมมิวนิสต์เข้าร่วมกับพรรคชาตินิยมใน ค.ศ. 1924 พรรคจีนคอมมิวนิสต์เองมีได้ต้องการ เพราะมีนโยบายปิดประตูไม่รับสมาชิกทั่วไป (Closed Door Policy) พรรคต้องการที่จะเป็นพรรคที่มีสมาชิกค้ำถึงคุณภาพมากกว่าปริมาณตามแบบอย่างของเลนิน ดังที่เลขาธิการพรรคคนแรกได้ชื่อว่า พรรคจะต้องเป็นแนวหน้าของการเคลื่อนไหวของชนชั้นกรรมาชีพ และย้ำความสำคัญของการก่อตั้งองค์การต่าง ๆ (Organizations) ขึ้นเป็นตัวแทนที่หักผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ คือองค์การต่าง ๆ เหล่านี้เป็นพื้นฐานของกำลังอำนาจของพรรคในเมือง (Urban Base) เพื่อปฏิบัติการ ในขั้นตอนนี้ พรรคจึงมีมติเห็นชอบในหลักการปฏิวัติสองระยะ (Two - Staged Revolution) ทั้งส่งเสริมและให้ความสนใจสูงสุดในการตั้งองค์การต่าง ๆ ของชนชั้นกรรมาชีพ

แต่แล้วใน ค.ศ. 1922 องค์การคอมมิวนิสต์นานาชาติได้ก้าวเข้าไปยึดนโยบายและกลยุทธ์ของพรรคจีนคอมมิวนิสต์ องค์การนี้ได้หนุนหลังบีบบังคับพรรคให้รับดำเนินการตามนโยบายรัสเซียซึ่งค้ำถึงถึงประโยชน์ของรัสเซียเอง ระหว่าง ค.ศ. 1919 - 21 รัสเซียเผชิญกับสงครามกลางเมืองกวาดล้างพวกรัสเซียขาว โดยมีมหาอำนาจตะวันตกเข้าแทรกแซงให้ความช่วยเหลือพวกรัสเซียขาว การไร้เสถียรภาพความมั่นคงทำให้รัสเซียสนับสนุนการพิทักษ์มาตุภูมิของลัทธิคอมมิวนิสต์ คือรัสเซียเอง ความหวาดกลัวภัยญี่ปุ่นและมหาอำนาจตะวันตก ทำให้รัสเซียสนับสนุนการต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม และใช้ลัทธิชาตินิยมของชาติต่าง ๆ เป็นเครื่องมือทางการเมือง

รัสเซียได้ให้เหตุผลแก่พรรคจีนคอมมิวนิสต์ว่า ในระยะที่พรรคเพิ่งเริ่มก่อตั้งมานั้น พรรคควรรวมตัวเข้ากับพรรคชาตินิยม เพื่อหาทางไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง และความคุ้มครองทางการเมืองในเวลาต่อมา รัสเซียสนับสนุนและบีบบังคับให้พรรคจีนคอมมิวนิสต์ดำเนินนโยบายรวมตัวเข้ากับพรรคชาตินิยมด้วยวิธีเข้าร่วมมือเป็นเอกเทศ มิใช่ด้วยระดับเอาพรรคเข้าร่วม นโยบายกลืนพรรคนี้ (Block Within Policy) โดยเนื้อแท้ ชัดกับเจตนารมณ์ของพรรคจีนคอมมิวนิสต์เอง ซึ่งหวาดกลัวว่าถ้าทำตามเช่นนั้น จะต้องสูญเสียความเป็นอิสระในฐานะพรรค ส่วนใหญ่สนับสนุนวิธีการของทรอตสกี (Trotsky) ที่ให้ตั้งกองทัพอันแข็งและจัดพรรคการเมืองตลอดจน

ตั้งโซเวียต (Soviet) เพื่อชำระรักษาความเป็นอิสระของขบวนการคอมมิวนิสต์

อย่างไรก็ตาม สตาลิน (Stalin) ได้มีบังคับพรรคจีนคอมมิวนิสต์ให้ดำเนินการร่วมกับพรรคชาตินิยมแบบเป็นเอกเทศ อันที่จริง ทั้งสองพรรคต่างเป็นปฏิปักษ์ต่อบอบศักตึกินาสวามิภักดิ์และลักษณะการเมืองที่มีบรรดานายพลครอบงำอยู่ ตลอดจนเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิจักรวรรดินิยม ทั้งสองพรรคต้องการจะรวมประเทศ และต่างก็เห็นความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพารัสเซียเพื่อเสริมสร้างพรรคของตนให้มีความเข้มแข็ง

อย่างไรก็ตาม ข้อตกลง - จุดนี้มีผลดีต่อพรรคชาตินิยมอย่างน้อยประการหนึ่งคือ รัสเซียได้ช่วยสร้างโครงสร้างและองค์กรของพรรคชาตินิยมใหม่ ให้รับสมาชิกโดยคำนึงถึงคุณภาพมากกว่าปริมาณ ให้มีระเบียบวินัย มีแผนการและนโยบายที่แน่นอนและเห็นความจำเป็นของการโฆษณาชวนเชื่อ ตามลักษณะแบบอย่างของเลนินนี้ จะเห็นได้ว่า พรรคคอมมิวนิสต์ต้องเป็นพรรคที่จำกัดสมาชิกให้ขึ้นอยู่กับคุณภาพ ไม่จำเป็นต้องเป็นพรรคใหญ่ นอกจากนี้รัสเซียได้ช่วยก่อตั้งโรงเรียนนายร้อยวอมปัว (Whampoa) ศึกษาหลักวิชาการทหาร ตามแบบอย่างของรัสเซีย ผลิตทหารที่มีความสามารถและระเบียบวินัยเคร่งครัด ทหารจากโรงเรียนนั้นเป็นกำลังสำคัญของพรรคชาตินิยม อีกทั้งยังให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจอีกด้วย เมื่อดูตามรูปการณ์ จะเห็นได้ว่า รัสเซียทุ่มความช่วยเหลือพรรคชาตินิยมมากกว่าพรรคจีนคอมมิวนิสต์เสียอีก

ส่วนพรรคคอมมิวนิสต์ไม่มีอำนาจแต่อย่างใดในพรรคชาตินิยม เพราะชากกำลังและทหารที่จะสนับสนุนฐานะของสมาชิกพรรคจีนคอมมิวนิสต์ในพรรคชาตินิยม นอกจากนั้น ความวิสัยของสตาลินนี้ทำให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เข้าร่วมกับพรรคชาตินิยมโดยเอกเทศ เป็นการแทรกซึมองค์กรของพรรคชาตินิยม บรรดาฝ่ายขวาพวกกันระวางและกั้วสมาชิกจีนคอมมิวนิสต์จะกลืนพรรคชาตินิยมในอันปลาย เช่นพวกที่เรียกตัวเองว่า กลุ่มเขาตะวันตก (Western Hill Group) บรรดาสมาชิกพรรคชาตินิยมต่างแตกความคิดเห็นกันแยกเป็นสองฝ่ายคือเอียงซ้ายและเอียงขวา พวกเอียงซ้ายตั้งรัฐบาล ณ เมืองฮั่นเค้า (Hankow) เป็นอิสระ และพวกเอียงขวานำโดยเจียงไคเชก (Chiang Kai-shek) ตั้งรัฐบาล ณ นานกิง

ตามนโยบายเดิมของคร.ซุนยัตเซ็น พรรคชาตินิยมตั้งใจที่จะรวมประเทศโดยเริ่มยุทธการทัพขึ้นไปทางเหนือ (Northern Expedition) ซึ่งเป็นแหล่งที่มีลักษณะทางการเมืองแตกแยกภายใต้อำนาจอิทธิพลของบรรดานายพลทั้งหลาย ในการดำเนินการรวมประเทศนี้ เจียงไคเชกได้รับมติเป็นจอมทัพ จุดเชื่อมของพรรคจีนคอมมิวนิสต์จึงได้เริ่มขึ้น เมื่อเจียงไคเชกทำการรัฐประหารที่เมืองกวางตุ้งเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1926 เจียงไคเชกได้ชื่อว่าเป็นคนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ เขาได้แยกตัวออกมาจากพรรคชาตินิยมซึ่งตั้งรัฐบาล ณ เมืองวูฮาน (Wuhan) ดำเนินการตั้งรัฐบาลขึ้นที่เมืองนานกิง เขาได้ดำเนินการปราบปราม

คอมมิวนิสต์ตามเมืองต่าง ๆ ภายใต้การสนับสนุนของบรรดาพ่อค้านักธุรกิจ และสนับสนุนจากพวกญี่ปุ่น เจียงไคเช็คเริ่มกวาดล้างฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่เมืองเซี่ยงไฮ้อย่างจริงจังและเด็ดขาดในเดือนเมษายน ค.ศ. 1927 ซึ่งฝ่ายคอมมิวนิสต์เองต่อมาได้เรียกเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า การสังหารหมู่ ณ เซี่ยงไฮ้ (Shanghai Massacre) เหตุการณ์ทวีความตึงเครียดจนถึงขั้นแตกหักเมื่อรัฐบาลพรรคชาตินิยมที่ฐานได้ขับไล่ออกจากพรรคในเดือนกรกฎาคม

ความล้มเหลวของแนวร่วมครั้งแรก ทลอคจนความล้มเหลวของคอมมิวนิสต์ในการตั้งพรรคชนรากฐานของชนชั้นกรรมาชีพนี้ ว่าไปแล้วเป็นความผิดขององค์การคอมมิวนิสต์สากล แต่องค์การนี้ไม่ยอมรับผิดกลับโทษ เจินคือชีว บังคับโดยปริยายให้เขาเป็นแพะรับบาป เขาถูกตราหน้าว่าเป็นนักฉวยโอกาสและถูกขับออกจากตำแหน่ง คนต่อมาที่ขึ้นมาแทนคือ ชู ชิวไป (Chu Ch'iu-pai) ซึ่งมีได้ดำเนินนโยบายกลวิธีใด ๆ ตีกว่าคนแรก เขายังคงยืนยันกรานว่าชนชั้นกรรมาชีพเป็นกำลังสำคัญของการปฏิวัติ ได้มีการวางแผนลับก่อความวุ่นวายตามเมืองใหญ่ ที่สำคัญคือ การลุกฮือในมณฑลยูนนานในฤดูเก็บเกี่ยว (August Harvest Uprising) ได้มีการยึดเมืองสวีเตา (Swatow) อย่างอาจหาญประมาณหนึ่งอาทิตย์ และการลุกฮือตั้งระบอบคอมมูนในกวางตุ้ง (Canton Commune) แต่การก่อการร้ายเหล่านี้ประสบความล้มเหลว เจียงไคเช็คทำการกวาดล้างอย่างเด็ดขาดและรุนแรง จนเรียกกันว่าความเหี้ยมโหดของพวกขาวคือพวกที่มีใช้คอมมิวนิสต์ (White Terror) ชูชิวไปถูกประณามว่าชอบผจญภัยเพื่อความสนุกเกินไป (Adventurist) ผู้ที่ขึ้นมาแทนคนใหม่คือ ลีลิซัน (Li Li San) ซึ่งก็ได้ดำเนินนโยบายและกลวิธีมิได้แตกต่างจากคนก่อน ๆ เท่าใดนัก แต่ก็ย้ำการยึดเมืองสำคัญแล้วก็ล้มเหลวเช่นกัน ฝ่ายขององค์การคอมมิวนิสต์สากลตราหน้าเขาว่าเป็นทั้งนักฉวยโอกาสและนักผจญภัยเกินไป และว่าชอบก่อการร้ายรุนแรง (Putschist) ผลงานของเขาคือการยึดเมืองจางซา (Changsha) เมืองหลวงในมณฑลฮูหนาน เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1930

ในขณะที่พรรคดำเนินตามนโยบายของรัสเซียโดยมุ่งความสนใจไปยังชนชั้นกรรมาชีพนั้น จีนคอมมิวนิสต์อีกกลุ่มเริ่มไปตั้งองค์การต่าง ๆ ตามชนบทโดยสนใจมุ่งไปที่ชนชั้นชาวนา เช่น เมาเซตงที่มณฑลฮูหนาน การตื่นตัวของชาวนาได้ปรากฏเด่นชัดยิ่งขึ้นใน ค.ศ. 1930 เมื่อเป็นช่วงระยะเวลาเดียวกับที่พรรคจีนคอมมิวนิสต์ประสบความล้มเหลวในการตั้งฐานปฏิบัติการในเมืองต่าง ๆ เพราะมีชนชั้นกรรมาชีพจำนวนน้อยเท่านั้นที่สนใจลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง ๆ จึง ๆ

การเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยพลการของคอมมิวนิสต์กลุ่มหนึ่ง ที่นำโดยเมาเซตง นั้นนับเป็นจุดเริ่มต้นของการที่พรรคคอมมิวนิสต์แตกแยกเป็นสองฝ่ายโดยพฤตินัย ในที่นี้ จึงเป็นการสมควรที่จะศึกษาประวัติของผู้ก่อเกิดการแตกแยกนี้ คือ เมาเซตง⁶

บทบาทของเมาเซตุงในการเคลื่อนไหวของพรรคจีนคอมมิวนิสต์

เมาเซตุง (Mao Tse - tung) เกิดเมื่อ ค.ศ. 1893 ในระยะที่จีนกำลังมีกรณีพิพาทกับญี่ปุ่นด้วยเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ในเกาหลีซึ่งนำไปสู่สงคราม จีน-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 1 เมื่อ ค.ศ. 1894 (The Sino-Japanese War) โดยนัยนี้ เมาเซตุงได้เริ่มชีวิตในแวดวงบรรยากาศที่จีนกำลังจะก้าวเข้าไปสู่ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ

เมาเซตุงเกิด ณ มณฑลฮุนานซึ่งมักจะมีพฤติกรรมทางการเมืองเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลกลางที่ปักกิ่ง เมาเซตุงมาจากครอบครัวชาวนาที่มีฐานะดีพอสมควร เขาเจริญเติบโตขึ้นมาท่ามกลางกลิ่นไอของการปฏิวัติที่ค่อย ๆ คุกรุ่นขึ้นตามลำดับ ค.ศ. 1906 สหพันธ์นิสิตนักศึกษาตั้งสาขาปฏิบัติการในมณฑลฮุนาน เมาเซตุงเริ่มสนใจขบวนการปฏิรูปแบบของคังยูเว่ย และแบบปฏิวัติของสมาคมพันธมิตร ด้วยความที่ยังอ่อนหัดในเชิงการเมือง เมาได้เขียนบทความตีพิมพ์บ้างเสนอให้จีนเป็นสาธารณรัฐมี คร. ชุนยั๊กเซินเป็นประธานาธิบดี เหลียงซีเขาเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ คังยูเว่ยเป็นนายกรัฐมนตรี บุคคลเหล่านี้ล้วนมีอุดมการณ์ต่างกันและอยู่กับคนละฝ่ายอย่างเด่นชัด

เมื่อเกิดการปฏิวัติใน ค.ศ. 1911 เมาเซตุงกระตือรือร้นมาก เขาได้เข้าร่วมกองทัพอพย่ปฏิวัติ ขณะนั้นเขาอายุ 19 ปีอยู่ในวัยรุ่นมาก มีความต้องการจะร่ำเรียนชั้นมหาวิทยาลัยแต่ขาดเงินทุน เขาจึงทำงานเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่จะได้รู้จักพบปะสังสรรค์กับบรรดาปัญญาชนและนักศึกษา แต่ว่ากันตามจริงแล้ว เมาเองก็ยังไม่รู้จุดมุ่งหมายในชีวิตของตนเท่าใดนัก เขาเคยเข้าโรงเรียนการพาณิชย์อยู่ได้ 1 เดือน ก็ทนการเรียนหนักไม่ได้ ลาออกไปศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองตามห้องสมุด เมามีความสนใจเป็นพิเศษในชีวิตและงานของนักปฏิรูปสังคม เช่น อาคัม สมิท (Adam Smith) จอห์น มิลล์ (John Mills) และชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin)

ต่อมา ค.ศ. 1913 - 18 เมาเซตุงสอนหนังสือตามโรงเรียนที่เมืองจางซา (Changsha - เมืองหลวงของมณฑลฮุนาน) เมาเริ่มสนใจการเมืองและบุรุษขึงเย็บเขินซึ่งมาจากมณฑลฮุนาน แต่เมื่อถึงยุคขุนศึก (ค.ศ. 1916 - 27) เมาได้เห็นสภาพอันเลวร้ายซึ่งเกิดจากการเมืองแตกแยกกล่าวคือ มณฑลฮุนานตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างมณฑลต่าง ๆ ทั้งเหนือและใต้ ต่างฝ่ายต่างแย่งชิงฮุนาน ประสพการณ์ที่ไ้เห็นทำให้เมามีความรู้สึกแรงกล้าที่จะปฏิรูปจีน เขาเริ่มโจมตีขบวนการขึงเย็บเขิน และต่อมาเริ่มเขียนข้ายี่ละเล็กทีละน้อย

จากสภาวะการณั้ภายในประเทศที่อบอวลไปด้วยกลิ่นไอของการแย่งชิงอำนาจกันเอง และการปฏิวัติตั้งแต่ ค.ศ. 1911 ตลอดจนสถานการณ์โลกในช่วงระยะทั้งก่อนและหลังสงครามโลก

ครั้งที่ 1 ล้วนทำให้เมาคอย ๆ สนใจการเมืองมากขึ้นตามลำดับ และเล็งเห็นว่าคนไข้มัก (Sick Men) ที่แท้จริงของโลกในช่วงนั้นคือ จักรวรรดิออสเตรีย - ฮังการี จักรวรรดิตุรกี และจีน ที่ตกต่ำช่วยตัวเองไม่ได้ แรกเริ่มเดิมที เม่าเห็นว่าประชาธิปไตยเป็นปัจจัยหลักในการแก้ไขปัญหาค่าเงินได้ แต่เมื่อใกล้ชิดกับพวกหัวรุนแรง เช่น เซินคื่อชิว ไชยวนเปย (Tsai Yuan - pei) และลีตาเจา (Li Ta chao) ก็ทำให้เม่าเริ่มเปลี่ยนแนวความคิดซึ่งเห็นเด่นชัดในหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มจากการเคลื่อนไหวในเดือน พฤษภาคม ทำให้เม่าตระหนักได้คือว่า ประชาธิปไตยไม่สามารถจะเยียวยาสภาพอาการหนักของจีนได้

ลัทธิมาร์กซ์และลัทธิเลนิน ล้วนมีลักษณะดึงดูดใจเม่าเขตุ่มาก เม่าเริ่มสนใจศึกษาประวัติศาสตร์จีนอย่างลึกซึ้ง และเล็งเห็นว่าจีนประสบปัญหาที่เป็นปัจจัยของความตกต่ำของจีน นั่นคือ การแก่งแย่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เม่าได้ร่วมก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ใน ค.ศ. 1921 และมีตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้นตามลำดับ

ในปี ค.ศ. 1925 เม่าได้ร่วมขบวนการร้าย ต่อมาเม่าได้หวนกลับไปใช้ชีวิตในชนบทของมณฑลฮกเกี้ยน เม่าเริ่มเห็นพลังมหาศาลของชนชั้นชาวนาว่าเป็นส่วนประกอบใหญ่สุดของมวลชนจีน เขาได้ก่อตั้งองค์การของชาวนาขึ้นเรียกว่าสมาคมชาวนา (Peasant Association) และนำพวกชาวนาเข้าสู่โจมตีเมืองจางซาเมืองหลวงของมณฑลฮกเกี้ยนเมื่อ ค.ศ. 1927 ในระยะนี้เอง เม่ามีที่ทำแสร้งนโยบายและกลยุทธ์แตกต่างไปจากพรรคคอมมิวนิสต์ เขาได้เสนอรายงานการเคลื่อนไหวของชาวนาในฮกเกี้ยนต่อพรรคในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1927 พรรคมีความเห็นไม่ลงรอยกับเม่า เม่าเริ่มมีฐานะตกต่ำลงอีก เมื่อเม่าประสบความล้มเหลวในการก่อการร้ายในฮกเกี้ยน ในฤดูเก็บเกี่ยว (Autumn Harvest Uprising) ผลก็คือ พรรคมีมติขับเม่าออก เม่าจึงต้องหวนกลับไปฮกเกี้ยนอีกครั้ง คราวนี้ เม่าได้ตั้งตัวอยู่ที่เขตเทือกเขาทุรกันดารของฮกเกี้ยน ในบริเวณที่เรียกว่าจินกันชาน (Chinkanshan) ซึ่งอยู่ในเขตกะเข็บพรมแดนต่อเนื่องกันของมณฑลฮกเกี้ยนและเกียงซี

๓ จิงกันชานนี้เอง ที่เม่าเริ่มมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นในด้านความคิดเห็น เม่าพิจารณาถึงนโยบายและกลยุทธ์ของพรรคซึ่งดูสำเร็จผลแต่ในด้านทฤษฎีเท่านั้น แต่ปฏิบัติไม่ได้ พวกกรรมกรมีน้อยและส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คามวิถีทางของการปฏิวัติ เม่าได้ใช้ชีวิตอยู่ในชนบทแก่เขาวัววัยนานพอที่จะรู้สึกถึงหลักความจริงว่าจีนมีประชากร ประมาณ 90% เป็นชาวนา นับเป็นการพลังมหาศาล การปฏิวัติจึงควรมียึดมวลชนที่เป็นชาวนา (Mass peasant) แต่มวลชนเท่านั้นหาเพียงพอไม่ ดังปรากฏแล้วว่ากรียึดเมืองจางซาไม่สำเร็จ เม่าตระหนักถึงการ เคลื่อนไหวของมวลชนภายใต้การนำของกองทัพและพรรคคอมมิวนิสต์ เม่าจึงเริ่มสร้างกำลังทัพขึ้นโดยยึดถือหลัก กองทัพที่มีระเบียบวินัยและใฝ่รับ

การฝึกอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับงานการเมืองตามแนวลัทธิคอมมิวนิสต์ (Political Indocination - การปลูกฝังลัทธิทางการเมือง) ตามทัศนะของเมา ความก้าวหน้าของการปฏิวัติขึ้นอยู่กับกำลังอาวุธ การเมืองจะอยู่รอดได้ก็ด้วยการแสวงหาและสร้างรักษาไว้ซึ่งอำนาจด้วยการมีกำลังอาวุธอยู่ในมือ

นับแต่ ค.ศ. 1928 เมาเซตงโคแยกตนเองออกจากพรรค ผู้ช่วยที่สำคัญในขณะนั้นคือ ชูเต (Chu Teh) รับหน้าที่เป็นผู้สร้างกองทัพ ส่วนเมาทำหน้าที่ปลูกฝังลัทธิและเป็นผู้นำขบวนการ เมาได้เริ่มปรับปรุงวิธีการตามแบบกองโจร (Guerrilla Warfare) และดำเนินการตามตะเข็บชายแดนมณฑลต่าง ๆ ซึ่งไม่มีฝ่ายใดมีอำนาจปกครองอย่างแท้จริง แต่กำลังอำนาจของเมาและชูเตยิ่งอ่อนนุ่มมาก และหวั่นเกรงฝ่ายรัฐบาลจะปราบปราม ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1929 เมาจึงย้ายกำลังอำนาจไปตั้งคร่อมตะเข็บพรมแดนชานาน-เกียงสี ตอนใต้ใกล้ฟูเทียนและกวางตุ้ง ในครั้งนั้น นอกจากเมาแล้ว ยังมีคอมมิวนิสต์บางกลุ่มดำเนินรอยตามด้วยการจัดตั้งกำลังขึ้นในชนบท ส่วนใหญ่อยู่ที่ภาคกลางและภาคเหนือ ที่สำคัญคือภาคเหนือของมณฑลเซินสี ใน ค.ศ. 1929 - 30 นี้เองที่เมาเริ่มมีคู่แข่ง พรรคคอมมิวนิสต์ชั้นหัวกะทิหลายคนซัดขึ้นแย่งชิงอำนาจจากเมา แต่เมาก็กำจัดได้ราบคาบ เหตุการณ์ฟูเทียน (Futien Incident) นี้สะท้อนฐานะอำนาจของเมา

อย่างไรก็ตามตั้งแต่ ค.ศ. 1929 ขบวนการคอมมิวนิสต์เริ่มแตกเป็นสองฝ่ายอย่างเด่นชัด ฝ่ายพรรคมุ่งหากำลังจากชนชั้นกรรมาชีพและแสวงหาอำนาจโดยมีเมืองต่าง ๆ ซึ่งไม่สำเร็จ ฝ่ายเมามุ่งหากำลังจากฝ่ายชาวนาและก่อกวนตามพรมแดน ต่างฝ่ายต่างมีอุดมการณ์เดียวกัน แต่มีนโยบายและวิธีการสร้างอำนาจต่างกัน ฝ่ายพรรคถือว่าชนชั้นกรรมาชีพเป็นพลังของการปฏิวัติ ส่วนเมาถือว่าชาวนาเป็นพลังของการปฏิวัติ พรรคจำต้องปราณีปรานอมยอมรับหลักการของเมาในข้อนี้ว่า การเคลื่อนไหวของชาวนาก็สำคัญเหมือนกันแต่ว่าเป็นรองจากกรรมกร คือขบวนการของชาวนาเป็นเพียงแนวขนุนเคียงข้างกรรมกร (Side current)

หลังจากที่เจียงไคเช็คตั้งรัฐบาลที่เมืองนานกิง ทำการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์และบรรดาพรรคชาตินิยมที่ตั้งรัฐบาล ณ เมือง วูฮาน ขั้วพวกคอมมิวนิสต์ออกจากพรรคแล้วนั้น พรรคชาตินิยมได้รวมตัวกันอีกครั้งหนึ่งภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค บรรดานายพลทั้งหลายที่เคยมีอำนาจตามมณฑลต่าง ๆ ยอมรับอำนาจเจียงไคเช็ค ลักษณะนี้เองที่เป็นจุดเริ่มต้นของการรวมประเทศภายใต้รัฐบาลกลาง เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1927

เมื่อรวมประเทศได้แล้วโดยฉิวเฉิน เจียงไคเช็คได้ตั้งปณิธานที่จะกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์

ในระบายนเองที่คอมมิวนิสต์หมกอ่านาจอิทธิพลตามเมืองใหญ่ การปรามปรามขึ้นเกิด
 ชาติครั้งแล้วครั้งเล่าได้ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์อ่อนกำลังลง จนถึงฤดูฝนของ ค.ศ. 1931 พรรค
 คอมมิวนิสต์จำต้องละทิ้งฐานปฏิบัติการของตนจากกวางตุ้ง ไปรวมตัวเข้ากับฝ่ายเม่า ในระบายน
 นั้นพรรคถูกครอบงำโดยบรรดาพวกหัวนอกปีกอบรมจากมอสโคว์ (The Returned Student
 Group) ซึ่งเป็นกลุ่มนำโดย ชิง ปังเซียน (Ch' in Pang-hsien) และหวังมิง (Wang
 Ming หรือเฉินเซาญู Ch'en Chao yu) หัวนอกพวกนี้มีความตั้งใจในอุดมการณ์มาก ใน
 เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1931 พรรคได้ตั้งระบบโซเวียตขึ้นให้ชื่อว่า สาธารณรัฐจีนโซเวียต
 (Chinese Soviet Republic) อย่างเป็นทางการ ณ เมืองยู่จิน (Juichin) ใน
 มณฑลเกียงสีโดยมีเม่าเซตุงเป็นประธาน ชุมอานาจของคอมมิวนิสต์ทั้งหมดได้ตั้งมั่นอยู่ในมณฑลนี้
 นับแต่นั้นมา ทั้ง ๆ ที่เผชิญกับการปรามปรามจากฝ่ายรัฐบาล พรรคคอมมิวนิสต์เองก็ยังแตกแยก
 เป็นเหล่า เพราะบรรดาพวกหัวนอกไม่ยอมรับว่าเม่าเป็นผู้นำ เม่าเซตุงเองต้องยอมเปิดทาง
 ให้คนกลุ่มนี้ขึ้นมาใช้อานาจเมื่อ ค.ศ. 1932

อันที่จริง การที่คอมมิวนิสต์ ถอยไปตั้งมั่นที่ชนบทและตั้งโซเวียตไค่รายวันนั้น เป็น
 เพราะเจียงไคเช็คเองเริ่มมั่นใจว่า อานาจอิทธิพลคอมมิวนิสต์ตามเมืองใหญ่ได้อ่อนสลายตัวไป
 แล้ว และตั้งใจจะกวาดล้างให้สิ้นซาก แต่แล้วได้เกิดเหตุการณ์ที่สำคัญกว่าขึ้น คือความ
 กระต้างกระเดื่องของบรรดานายพลและขุนศึกซึ่งเคยยอมสวามิภักดิ์คือเจียงเป็นอย่างดี ที่สำคัญ
 คือ เฟง ยู่เซียง (Feng Yu - hsiang) และเยนซีชาน เจียงต้องเสียเวลาปรามปรามอยู่
 จนถึงตุลาคม 1930 จึงปรามไค่รายคาม ในช่วงระยะเวลาที่เปิดโอกาสให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์
 ตั้งตัวตึกอีกครึ่งหนึ่ง แต่แล้วก็นำไม่พ้นการปรามปรามจากฝ่ายบ้านเมืองที่ทวีความรุนแรงตาม
 ลำดับ

สมัยรัฐบาลพรรคชาตินิยมเรื่องอานาจ (Nationalist Government Period - 1927-37)

ระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1927 - 37 นับเป็นเวลาแห่งการต่อสู้ทางการเมืองระหว่าง
 สองฝ่ายซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองต่างกัน และเป็นการต่อสู้ระหว่างจีนพรรคชาตินิยมกับญี่ปุ่น
 จึงอาจจะนับได้ว่าเป็นยุคของความปั่นป่วนไร้เสถียรภาพทางการเมือง เต็มไปด้วยสงคราม
 กลางเมืองและสงครามป้องกันตนเองจากญี่ปุ่น สภาพการเมืองนี้มีส่วนทำให้ฐานะของรัฐบาล
 พรรคชาตินิยมไม่มั่นคงและมีส่วนทำให้จีนไม่สามารถจะสร้างตนเองให้เจริญก้าวหน้าได้เท่าที่ควร
 จีนก้าวเข้าสู่ยุคค่าเคี้ยวอ้อมหมอกต่อการเสียเอกราชและอานาจอธิปไตยแก่ศัตรูภายนอก

การรวมประเทศใน ค.ศ. 1927 นั้นควรจะเป็นโอกาสที่ดีเพื่ออานวยให้พรรค
 ชาตินิยมสร้างชาติและปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพ แต่พรรค

ชาตินิยมจำกัดลงถึงโอกาสนั้นให้ผ่านไป เพราะปัญหาที่คู่จะเกี่ยวกับความเป็นความตายของ พรรคชาตินิยมมีความสำคัญกว่า คือ การที่พรรคคอมมิวนิสต์ได้เสริมสร้างกำลังอำนาจขึ้นมาเป็น ภัยคุกคามพรรคชาตินิยม แม้พรรคชาตินิยมจะพยายามทุ่มเทกำลังแสนยานุภาพและทรัพย์สินเงิน ทองตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อทำการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์สักเพียงใด พรรคคอมมิวนิสต์ก็ยังคงปรากฏขึ้นมาใหม่ เสมือนเนื้อร้ายเรื้อรังที่จะรักษาให้หายขาดมิได้ นอกจากนี้ จะควบคุมมิให้ลุกลาม พรรคชาตินิยมได้พยายามควบคุมมิให้พรรคคอมมิวนิสต์มีกำลังอำนาจ แต่ไม่เป็นผลนัก เพราะในขณะที่เดียวกันกับที่ญี่ปุ่นกำลังคุกคามบั่นทอนเอกราชอำนาจอธิปไตยของจีน อยู่ โดยเนื้อแท้แล้ว แม้เจียงไคเช็คจะสามารถรวมประเทศจีนได้ จีนจำต้องเพิกเฉยต่อการ ที่รัสเซียและญี่ปุ่นได้ขยายอำนาจอิทธิพลในแมนจูเรีย จีนได้เพียรดำเนินการทูตเรียกร้องให้มีการเจรจาแก้ไขบรรดาสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อจีน ที่สำคัญคือ การยกเลิกสิทธิสภาพนอก อาณาเขต ปรับปรุงพิทักษ์อิสรภาพสิทธิการ และให้ลคขอบเขตดินแดนให้เข้าหรือให้สัมปทาน แต่การดำเนินการเจรจาดังกล่าวล่าช้าเป็นอันมาก เพราะจีนต้องพะวงระวังระไวกับการที่ญี่ปุ่น ขยายอำนาจอิทธิพลในจีน

แม้บรรดาจักรวรรดินิยมตะวันตกและญี่ปุ่นจะเปิดการประชุมหลายครั้ง ในระหว่าง ค.ศ. 1922 - 23 เพื่อพิจารณาให้ความเป็นธรรมแก่จีน โดยเนื้อแท้แล้ว บรรดาจักรวรรดินิยมตะวันตกและญี่ปุ่นก็ยังคงมีอภิสิทธิ์อำนาจผลประโยชน์ในประเทศจีนดั้งเดิม คงจะเห็นได้ว่า

1. ญี่ปุ่นยังคงเข้าอ่าววันตุง (Kwan tung ในคาบสมุทรเสฉวนตุง) มีอภิสิทธิ์ใน แมนจูเรียตอนใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีอภิสิทธิ์ควบคุมเส้นทางรถไฟโดยตลอด
2. อังกฤษครอบครองอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในไคหลาน (Kaifan) และบรรดา เหมืองแร่ถ่านหินในแมนจูเรียตอนใต้ ตลอดจนถึงกำลังตำรวจพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเต็มที่
3. อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลีและญี่ปุ่นยังคงมีดินแดนให้เช่าในเมืองเทียนสิน และ ฝักตั้งกองกำลังพิทักษ์สถานทูตในเมืองปักกิ่ง
4. อังกฤษได้จัดการบริหารเมืองเซียงไฮ้ในรูปของการเทศบาอ และควบคุมช่องก่ง แหล่งการผูกขาดการค้าในจีนภาคใต้
5. บรรดามหาอำนาจได้ควบคุมการศุลกากรตามหัวเมืองชายทะเลตะวันตกตั้งแต่เหนือ ฝักตั้ง ที่สำคัญคือการเก็บภาษีเกลือและควบคุมการไปรษณีย์ด้วย
6. บรรดามหาอำนาจได้ดำเนินการเดินเรือตามน่านน้ำทุกหนแห่งของจีน การเดิน เรือไปอีกถึงทั่วแผ่นดินใหญ่ภายในจนถึงมณฑลภายในสุด คือ ฮุนานและเสฉวน

7. บรรดาความหาอำนาจตะวันตกครอบครองกิจการอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมส่วนใหญ่ของจีน

อำนาจอิทธิพลของบรรดาความหาอำนาจที่มีได้เสื่อมถอยแต่อย่างใด ได้ก่อให้เกิดความคับแค้นใจในมวลหมู่ชาวจีนมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะตามหัวเมืองชายทะเล ความเกลียดชังจักรวรรดินิยมตะวันตกและผู้นับปรากฏเด่นชัด

ในวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1925 ณ เมืองเซี่ยงไฮ้ ที่ถนนนานกิง ตำรวจอังกฤษได้ปราบปรามฝูงชนเกินขอบ โดยยิงตายไป 13 คน ทำให้คนจีนลุกฮือกันขึ้นประท้วงทั่วประเทศ ได้มีการเรียกร้องชาวจีนมิให้ค้าขายกับต่างประเทศ แม้แต่นายทหารส่วนหนึ่งก็ได้ปะทะกับตำรวจอังกฤษ การเกินขอบและการรวมหัวกันต่อต้านสินค้ามาหาอำนาจตะวันตกได้ดำเนินต่อเนื่องกันนานถึง 15 เดือน ทำให้วงการพาณิชยกรรมของอังกฤษได้รับความกระทบกระเทือนมากที่สุด

บรรดาความหาอำนาจตะวันตกเริ่มตระหนักถึงอิทธิพลลัทธิชาตินิยมและแอนตี้จักรวรรดินิยมในประเทศจีน ได้มีการเจรจาประนีประนอมกับจีนถึงขั้นยินดีที่จะแก้ไขสนธิสัญญากับจีน และพร้อมที่จะช่วยจีนพัฒนาชาติ ทั้งนี้ ผู้นับเป็นชาติเดียวที่ยังคงดำเนินการสร้างอำนาจอิทธิพลในประเทศจีน อำนาจของผู้นับปรากฏเด่นชัดตามมณฑลต่าง ๆ ตามแนวชายฝั่งทะเลเหนือจกไตซึ่งเป็นแหล่งกำลังอำนาจทั้งทางการ เมืองและเศรษฐกิจของจีน พรรคชาตินิยมเผชิญกับความไม่แน่นอนในการตัดสินใจวินิจฉัยว่าปัญหาใดในสองปัญหาใหญ่นั้น คือปัญหาภัยคอมมิวนิสต์ภายในและปัญหาภัยคุกคามของผู้นับ ปัญหาใดควรจะเป็นปัญหาใหญ่สำคัญสุดและเป็นปัญหารีบด่วนในการแก้ไขให้ลุล่วงไป

ในขั้นต้น พรรคชาตินิยมให้เหตุผลว่า บ้านเมืองต้องสงบราบคาบก่อนแล้วจึงป้องกันกับผู้นับ พรรคชาตินิยมจึงเลือกแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ก่อน โดยหาหนทางประนีประนอมกับผู้นับ พรรคชาตินิยมได้ทำการปราบปรามคอมมิวนิสต์โดยใช้กำลังทหารมหาศาล เตรียมกำลังเหมือนเตรียมกันเป็นศึกภายใน การปราบปรามคอมมิวนิสต์ตั้งแต่ ค.ศ. 1930 ถึงได้ว่าเป็นการปราบปรามที่มุ่งทำลายล้างอย่างถอนรากถอนโคนเลยทีเดียว (Exterminating Campaign) มิให้เหลือซากได้แก่.-

ครั้งที่ 1 - 2 ระหว่างเดือนธันวาคม ค.ศ. 1930 - พฤษภาคม ค.ศ. 1931 ห้างสองครั้งนี้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ใช้กลยุทธ์แบบกองโจรป้องกันตัวเองสำเร็จ

ครั้งที่ 3 กำหนดการปราบปรามในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1931

ในขณะที่การปราบปรามคอมมิวนิสต์กำลังดำเนินไปในรูปที่มีที่ท่าว่า พรรคชาตินิยมจะปราบปรามคอมมิวนิสต์ไ้ราบคาบนี้เอง ได้ปรากฏเหตุการณ์ที่สำคัญสองครั้งที่ได้เปลี่ยนโฉมหน้าประวัติศาสตร์จีนและเป็นปัจจัยทำให้พรรคชาตินิยมต้องเสียดำนาจแก่คอมมิวนิสต์ในภายหลัง คือ -

1. เหตุการณ์แมนจูเรีย (Manchuria Incident) ค.ศ. 1931
2. เหตุการณ์ เมืองซีอาน (Sian Incident) ค.ศ. 1937

ทั้งสองเหตุการณ์นั้น มีส่วนทำให้พรรคชาตินิยมเปลี่ยนแปลงเข็มมุ่งมุ่งหมายนโยบายของตนจากการปราบปรามคอมมิวนิสต์มาเป็นการต่อสู้แบบป้องกันภัยญี่ปุ่น เป็นเหตุให้คอมมิวนิสต์ได้เสริมสร้างกำลังอำนาจใหม่ภายใต้ผู้นำใหม่ที่เป็นอัจฉริยะทั้งทางทหารและทางการเมือง คือ เมินเจียง พรรคชาตินิยมตระหนักได้ทันเวลาต่อมาว่า การปราบปรามคอมมิวนิสต์มิได้เป็นเรื่องของพวกเขาจะปฏิบัติได้ต่อไป เพราะคอมมิวนิสต์ได้ผ่านพ้นระยะเวลาแห่งการก่อสร้างตัว มาสู่ระยะเวลาแห่งการเป็นพรรคใหญ่ที่จะเป็นภัยอันตรายต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

เหตุการณ์ทั้งสองครั้งนั้นเป็นเหตุการณ์สำคัญมาก จึงเห็นควรที่จะอธิบายให้เด่นชัด

เหตุการณ์ แมนจูเรีย (Manchurian Incident - ค.ศ. 1931) เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเกินคาดในเดือนกันยายน ค.ศ. 1931 กองทัพญี่ปุ่นที่กวางตุ้ง (The Japanese Kwangtung Army) ได้ปฏิบัติการทางทหารที่แมนจูเรียอย่างเต็มที่โดยมิได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลพลเรือนที่โตเกียว และได้ตั้งรัฐบาลของชาวแมนจูเรียขึ้นในประเทศที่เรียกใหม่ว่าแมนจูกุว (Manchukuo) โดยแตกแยกเป็นอิสระจากจีนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1932 นับแต่นั้นมา ญี่ปุ่นได้ก้าวไปสู่วิถีทางแห่งการรุกรานล่วงล้ำเอกราชอำนาจอธิปไตยชาติอื่น ดังที่เยอรมันและอิตาลีได้ปฏิบัติอยู่ ทนทางแห่งการชำระรักษาสันติภาพโลกไร้ความหมายโดยสิ้นเชิง นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จึงมักจะนับเนื่องเอาเหตุการณ์แมนจูเรียเป็นจุดเริ่มต้นของปฏิกิริยาประจุกจุกโซ่ (Chain reaction) ไปสู่สงครามโลกครั้งที่ 2

แมนจูเรียเป็นดินแดนแห่งกรณีพิพาทระหว่างประเทศตั้งแต่ ค.ศ. 1894 เพราะแมนจูเรียมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ที่สำคัญคือ แร่เหล็ก ถ่านหิน และถั่วเหลือง และเป็นแหล่งจุกจุกยุทธศาสตร์ ญี่ปุ่นได้ทำสงครามติดต่อกันกับจีน เมื่อ ค.ศ. 1894 - 95 (The Sino - Japanese War) และกับรัสเซียเมื่อ ค.ศ. 1905 (Russo-Japanese War) ก็เพราะต้องการผลประโยชน์ในจีนและแมนจูเรียด้วยเป็นปัจจัยสำคัญ และเพราะญี่ปุ่นมีนโยบายเกี่ยวพันกับการค้าและการป้องกันตนเอง

เมื่อราชวงศ์ชิงหมดอำนาจ และจีนได้กลายเป็นสาธารณรัฐใน ค.ศ. 1911 จีนก้าว

ไปสู่ยุคขุนศึก มีลักษณะการเมืองแตกแยก แมนจูเรียไร้ผู้ปกครองโดยสิทธิ์ขาด จึงเกิดช่องว่างทางอำนาจการเมืองขึ้น (Power vacuum) ในขณะเดียวกันญี่ปุ่นกำลังพัฒนาอุตสาหกรรมในระบอบที่รวดเร็วมาก (Rapid industrialization) แมนจูเรียจึงดึงดูดความสนใจจากญี่ปุ่นมากขึ้นตามลำดับ

ภายหลังจากการที่ญี่ปุ่นประสบความล้มเหลวในการยื่นความต้องการยี่สิบเอ็ดประการ (Twenty - one Demands) ซึ่งยื่นบังคับจีนให้จีนเมื่อ ค.ศ. 1916 แล้ว ญี่ปุ่นจำต้องดำเนินนโยบายการค้าของตนโดยวิธีสันติตามที่บรรดามหาอำนาจตะวันตกได้บีบบังคับญี่ปุ่น รัฐบาลพลเรือนของญี่ปุ่นได้พยายามควบคุมลัทธิทหาร (Militarism) และลัทธิชาตินิยมอย่างรุนแรง (Ultra - Nationalism) มิให้ทวีความรุนแรงจนเป็นภัยแก่ความมั่นคงปลอดภัยของชาติเพื่อนบ้าน แต่ในขณะเดียวกัน จีนซึ่งเป็นตลาดการค้าที่สำคัญของญี่ปุ่นได้ดำเนินการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นและต่อต้านญี่ปุ่นรุนแรงขึ้น ญี่ปุ่นได้พยายามแสวงหาความร่วมมือกับจีนในการรักษาผลประโยชน์ของญี่ปุ่น และได้เข้าร่วมการประชุมนานาชาติในช่วงระยะ 1919 - 1930 เช่นร่วมประชุมเก้ามหาอำนาจ (Nine Power Pact) สี่มหาอำนาจ (Four Power Pact) และการลดอาวุธ แต่นโยบายญี่ปุ่นล้มเหลว

เป็นคราวเคราะห์ของญี่ปุ่น หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกกระทบกระเทือนญี่ปุ่นอย่างรุนแรง เพราะเป็นประเทศอุตสาหกรรม รายได้ขึ้นอยู่กับการค้าต่างประเทศ นอกจากนั้นญี่ปุ่นเผชิญกับปัญหาประชากรล้นประเทศ ทั้งสองปัจจัยใหญ่สุดนี้ทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นภายในประเทศ คนเริ่มเสื่อมความนิยมในลัทธิประชาธิปไตย และมุ่งแสวงหาหลักการใหม่ที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้น

ในเวลาเดียวกัน ภาวะการเมืองทางการเมืองของจีนก็ได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิทหารกำลังพุ่งสู่ความนิยมในมวลชน สองลัทธินี้เป็นภัยต่อญี่ปุ่นเอง เพราะญี่ปุ่นยินดีที่จะเห็นจีนแตกแยกกันเอง เพื่อตนจะได้กอบโกยผลประโยชน์ได้อย่างสะดวก ตั้งแต่ ค.ศ. 1927 จีนได้ดำเนินการรวมประเทศภายใต้รัฐบาลกลางพรรคชาตินิยม และคนจีนเองก็เริ่มแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อญี่ปุ่นมากขึ้น สัมพันธภาพระหว่างจีนกับญี่ปุ่น จึงมีแต่ความเสื่อมทรามลง ยิ่งกว่านั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ในจีนเองก็ถูกคามญี่ปุ่น เมื่อใดพวกคอมมิวนิสต์ได้ครอบครองจีน ก็คงร่วมมือกับรัสเซียต่อต้านญี่ปุ่น

ปัจจัยเหล่านี้ได้เร่งรัดให้ญี่ปุ่นกับจีนมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมากขึ้น เหตุแห่งความแตกหักได้เริ่มขึ้นในเรื่องการแก่งแย่งผลประโยชน์ในแมนจูเรีย จีนได้ดำเนินนโยบายกลืนแมนจูเรียโดยส่งคนจีนเข้าไปตั้งหลักแหล่งมากมาย และทำการค้าหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแข่งกับญี่ปุ่น ต่อมาเหตุการณ์ที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องตัดสินใจใช้กำลังเข้ายึดแมนจูเรีย คือจางซู่เหลียง

(Chang Hsueh-liang) ชุนตึกแห่งแมนจูเรียซึ่งเคยอยู่ใต้การพิทักษ์ของญี่ปุ่นมีที่ท่าจะเข้าร่วมกับจีนใน ค.ศ. 1928 ซึ่งจะมีผลทำให้อำนาจอิทธิพลญี่ปุ่นในแมนจูเรียต้องได้รับความกระทบกระเทือนไปค้ำย ญี่ปุ่นจึงเริ่มพิจารณาทบทวนนโยบายของตนที่มีต่อแมนจูเรียและต่อจีน ที่ญี่ปุ่นเองได้เกิดข่าวลือว่า นายทานากะ (Tanaka) ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี (ซึ่งมาจากทหาร) ได้ชวนกลับไปพิจารณานโยบายดั้งเดิมของญี่ปุ่น คือ ความปรารถนาของญี่ปุ่นที่จะสร้างจักรวรรดิโลกขึ้น (World Empire) ข่าวได้เลื่องลือสัพทว่านายทานากะได้ถวายบันทึกลับ (Tanaka Memorial) โดยตรงต่อองค์จักรพรรดิ บันทึกลับนั้นได้กล่าวถึงการสร้างจักรวรรดิโลก ทำให้โลกตื่นตัวโดยเฉพาจีน รายงานตามบันทึกลับนี้เกาหลีและจีนจะเป็นบันไดก้าวแรกของญี่ปุ่นไปสู่การสร้างจักรวรรดิโลก นายทานากะ (ตามข่าวลือ) ได้โจมตีนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลพลเรือนเองใน ค.ศ. 1920 - 1930 ที่ให้แทรกซึมชาติต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจโดยสันติวิธี (Policy of peaceful economic penetration) และให้ความร่วมมือกับทางตะวันตกในการรักษาสันติภาพโลก ว่าเป็นการฆ่าตัวตายของชาติ (National suicide) นายทานากะจึงเรียกร้องให้ญี่ปุ่นขยายประเทศไปทางตะวันตก คือ จีน โดยได้สรุปเป็นข้อความประโยคต่อไปนี้ ซึ่งอาจจะนับเนื่องได้ว่าเป็นพื้นฐานนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นตั้งแต่ ค.ศ. 1928 - 1939

"เราต้องพิชิตแมนจูเรียก่อนเพื่อจะได้พิชิตจีน
เราต้องพิชิตจีนก่อนเพื่อจะได้พิชิตโลก"⁷

แมนจูเรียจึงมิใช่เป็นทางออกที่ญี่ปุ่นมุ่งหันเหความไม่สงบภายในประเทศเท่านั้น (Foreign Venture) หากแต่ยังเป็นแหล่งทางออกของปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของญี่ปุ่นค้ำย แมนจูเรียได้กลายเป็นพื้นฐานของการสร้างจักรวรรดิญี่ปุ่น ตามบันทึกลับของนายทานากะ ซึ่งจีนได้พิมพ์ออกเผยแพร่ นายทานากะได้วาดแผนการก่อสร้างแมนจูเรียให้เจริญก้าวหน้า เสริมสร้างกำลังแสนยานุภาพของญี่ปุ่น และสร้างการสื่อสารคมนาคมที่มีประสิทธิภาพเพื่อผลทางการเมือง เศรษฐกิจและทางทหาร โครงการดังกล่าวนี้ โดยเนื้อแท้จะเป็นไปตามที่ทานากะวาดไว้หรือไม่ (ซึ่งยังเป็นปัญหาอยู่นั้น) ยังไม่สำคัญเท่ากับความจริงที่ว่า ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายไปในแนวที่ค่อนข้างจะคล้ายคลึงกับนโยบายและแผนการตามบันทึกลับของนายทานากะนี้

ดังที่กล่าวแล้วถึงภาวะการณ์ภายในของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นได้เริ่มมีรัฐบาลที่มีองค์ประกอบมาจากทหารมากขึ้น ทหารอยู่เบื้องหลังรัฐบาลในการกำหนดและวินิจฉัยนโยบาย ดังลักษณะการทูตของญี่ปุ่นในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1928 - 1945 เป็นไปในทำนอง รัฐบาลกระทำการโคกก็ตาม ทหารจะกระทำไปอีกแนวหนึ่ง ลักษณะการทูตซ้อนสอง (Dual Diplomacy) นี้เองที่ทำให้

ญี่ปุ่นต้องประสบภัยโศกนาฏกรรมครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นในเวลาต่อมา เมื่อญี่ปุ่นทั้งประเทศ
ของท้ายแพและถูกทำลายย่อยยับ ใน ค.ศ. 1945

ในกรณีแมนจูเรีย กองทัพหลวงของญี่ปุ่นกระทำการโดยพลการ ด้วยการวางแผน
การณและกำหนดเวลาปฏิบัติการ เลือกโอกาสที่ทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจตกต่ำ
และโลกตะวันตกกำลังมุ่งสนใจลัทธินาซีและฟาสซิสต์ (Nazism, Fascism) เป็นโอกาสเหมาะ
ประจวบกับจีนเองในระยะนั้นได้ดำเนินนโยบายปรานีปรานอมกับญี่ปุ่น เพื่อทำการปราบปราม
คอมมิวนิสต์ภายในประเทศ โดยมีต้องพะวงกับการคุกคามของญี่ปุ่นมากกระหนาบเป็นศึกสองด้าน
จีนได้ดำเนินนโยบายเลี่ยงการเจรจาโดยตรง (Non - negotiation policy) ไม่ว่าวิธี
ใด ๆ ทั้งสิ้นกับญี่ปุ่น ซึ่งจะเป็นเหตุให้ญี่ปุ่นได้เปรียบกอบโกยผลประโยชน์จีน

โดยบังเอิญเหล่านี้เองทำให้กองทัพหลวงของญี่ปุ่นกล่าวละเมิดกฎหมายนานาชาติและ
ละเลยสนธิบัตรแห่งชาติ (League of Nations) โดยเข้ายึดเมืองมุกเดน (Mukden)
เมืองหลวงของแมนจูเรีย และประกาศตั้งแมนจูเรียเป็นประเทศอิสระชื่อแมนจูกุว

แผนที่จีนจะต่อต้านญี่ปุ่น จีนกลับทำสองอย่างที่ขัดแย้งกันกล่าวคือ จีนแสดงที่ท้ายอม
เจรจาโดยตรงกับญี่ปุ่น แต่ในขณะเดียวกัน จีนก็ร้องเรียนไปยังสนธิบัตรแห่งชาติ หลังจากที่
ญี่ปุ่นยึดมุกเดนเมื่อวันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 1931 ญี่ปุ่นเองรู้สึกกระอักกระอ่วนใจกับการกระทำ
ของกองทัพหลวง และพยายามจะให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอยู่ในขอบเขตจำกัดเฉพาะแห่ง
(Local Conflict) แต่การปฏิบัติการทางทหารญี่ปุ่นได้ดำเนินไปโดยมิได้หยุดยั้ง

สนธิบัตรแห่งชาติได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นหยุดปฏิบัติการทางทหาร และให้ทุกอย่างคืนสู่
สถานะเดิม แต่ไม่สำเร็จ สนธิบัตรจึงเรียกร้องให้ญี่ปุ่นถอนทหารออกจากแมนจูเรีย ก็ไม่
สำเร็จอีก เพราะกองทัพญี่ปุ่นอยู่เหนืออำนาจสั่งการของรัฐบาล สนธิบัตรได้เรียกร้องเป็น
คำรบสามให้ชาติสมาชิกดำเนินการตัดเชือกไม้ค้ำค้ำขายกับญี่ปุ่น (Economic Sanction)
เป็นมาตรการลงโทษ แต่อังกฤษและอิตาลีเพิกเฉย การตัดเชือกญี่ปุ่นจึงไร้ผลเพราะชาติ
สมาชิกไม่ร่วมมือด้วย (Collective Action) ทุกวิธีไร้ผล เท่าที่สนธิบัตรพอจะทำได้ก็คือ
การส่งคณะกรรมาธิการนำโดยลอร์ดลิตตัน (Lord Lytton) ให้เดินทางไปสอบสวนสังเกตการณ์
ในแมนจูเรีย ลอร์ดลิตตันได้เสนอรายงานว่า ญี่ปุ่นได้ละเมิดกฎหมายนานาชาติดังที่จีนร้องเรียน
ทุกประการ สนธิบัตรชาติจึงลงมติไม่รับรองแมนจูเรีย และไม่รับรองว่าญี่ปุ่นมีกรรมสิทธิ์เหนือ
แมนจูเรีย เท่าที่จีนได้รับจากการที่ร้องเรียนสนธิบัตรชาติจึงยุติลงด้วยการที่สนธิบัตรชาติไม่มี
กำลังอำนาจอะไรที่จะลงโทษผู้รุกราน ได้แต่ให้ความเห็นออกเห็นใจ (Moral Support)
ผู้ถูกรุกราน

บรรดาความหาอำนาจตะวันตกเองนั้นมีปัญหาเศรษฐกิจเรื้อรังและเกรงกลัวภัยลัทธินาซีและฟาสซิสต์มากกว่า และต้องการเอาใจญี่ปุ่น บรรดาความหาอำนาจตะวันตกจึงไม่ได้ลงโทษญี่ปุ่นเพียงแต่ประกาศไม่เข้าแทรกแซงทางทหาร (Non - Intervention Policy) และไม่รับรองการกระทำของญี่ปุ่น (Non Recognition Policy) ดังที่สหรัฐอเมริกาได้ประกาศออกมา ชาตินิยมหาอำนาจตะวันตกวิตกว่าถ้าทำอะไรรุนแรงต่อญี่ปุ่น จะเป็นเหตุเร่งรัดให้รัฐบาลพลเรือนหมกอำนาจอและทหารจะก้าวขึ้นมาใช้อำนาจแทน จึงลวนต้องการปราบปรามกับญี่ปุ่น

ในกรณีที่ญี่ปุ่นรุกรานล่าวาอำนาจอธิปไตยของจีนนั้น ดูเหมือนจะมีอยู่สองชาติที่เป็นทุกข์เป็นร้อนควยอย่างจริงจังเท่านั้น คือ สหรัฐอเมริกาและรัสเซีย ต่างเรียกร้องให้มหาอำนาจร่วมมือกันต่อต้านญี่ปุ่น แต่ไม่เป็นผล อเมริกาประกาศไม่รับรองการเปลี่ยนแปลงสถานะเค็มควยกำลัง คำประกาศของสติมสันนี่ (Stimson Doctrine) อาจกล่าวได้ว่านับเป็นพื้นฐานนโยบายของอเมริกาต่อชาติภายนอกที่ดำเนินการรุกรานชาติอื่นนับแต่นั้นมา

อย่างไรก็ตาม ผลที่ตามมาจากเหตุการณ์แมนจูเรียที่มีผลต่อจีนและญี่ปุ่นโดยตรง คือ สัมพันธภาพระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเสื่อมทรามลงอย่างรวดเร็ว ปี ค.ศ. 1931 นับเป็นปีเริ่มต้นแห่งความหายนะของจีน สงครามจีนญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1937 สงครามกลางเมืองระหว่างพรรคชาตินิยมกับพรรคคอมมิวนิสต์และสงครามโลกครั้งที่สองได้ทำให้จีนมีสภาพบ้านแตกสาแหรกขาดและเปิดทางให้พรรคคอมมิวนิสต์ก้าวขึ้นมาสู่อำนาจอย่างสมบูรณ์ใน ค.ศ. 1949 ในกรณีของญี่ปุ่นเอง เหตุการณ์แมนจูเรียได้เป็นจุดเริ่มต้นของการที่รัฐบาลญี่ปุ่นเริ่มเปลี่ยนเป็นรัฐบาลทหารประชาธิปไตยเสื่อมความนิยม ลัทธิทหารนิยมได้ก้าวขึ้นมาแทนที่ ญี่ปุ่นเริ่มก้าวเข้าไปสู่ระบบการปกครองแบบอำนาจเบ็ดเสร็จ (Totalitarian Rule) และดำเนินนโยบายก้าวร้าวรุกรานชาติอื่น ๆ เริ่มด้วยการถอนตัวออกจากสันนิบาตแห่งชาติและร่วมองค์การต่อต้านคอมมิวนิสต์ (Anti Comintern Pact) เมื่อ ค.ศ. 1936

หลังจากที่จีนประสบความพ่ายแพ้เชิงการทูตในการเรียกร้องสิทธิของชนในแมนจูเรียแล้ว จีนเองก็ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายอย่างเด่นชัดทันที พรรคชาตินิยมยังคงปราบปรามคอมมิวนิสต์ต่อไป เป็นครั้งที่ 4 เมื่อ ค.ศ. 1933 แต่แล้วต้องล้มเลิกอีก เพราะญี่ปุ่นได้เคลื่อนกำลังทัพจากแมนจูเรียลงมาสู่ภาคเหนือของจีนประชิดกำแพงยักซ์ บรีเวณณฑลไฮเปย (Hopei) รัฐบาลต้องเสริมกำลังรักษาพรมแดน การพิพาทเรื่องพรมแดนไคยู่ติงโดยการปราบปรามกำหนดพิทรว

ญี่ปุ่นได้เสริมสร้างการอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมในแมนจูเรีย และดำเนินการเจรจาซื้อกิจการรถไฟแมนจูเรียสายใต้จากรัสเซียใน ค.ศ. 1935 นอกจากนั้น ญี่ปุ่นยังดำเนินการเจรจากับจีนในกำหนดให้บริเวณทางใต้ของกำแพงยักซ์ ทางเหนือของปักกิ่ง และ

เทียนสินเป็นเขตปลอดทหาร อาจจะถูกกล่าวได้ว่า การที่นักศึกษาปัญญาชนจีนต่อต้านแผนการของ ญี่ปุ่นในการกำหนดภาคเหนือของจีนอยู่ที่อำนาจญี่ปุ่น มีส่วนทำให้ญี่ปุ่นจำต้องล่าถอย และยอม เจริญจากตกลงกับจีนที่กำหนดภาคเหนือเป็นเขตคงความเป็นกลาง (Neutral zone) ในปลาย ปี 1935

การที่รัฐบาลกับญี่ปุ่นยอมประนีประนอม ยุติการเป็นคู่แค้นกันนี้เป็นนโยบายโดยจงใจทั้ง ของเจียงไคเช็คและของกองทัพญี่ปุ่นเอง เจียงต้องการปราบปรามคอมมิวนิสต์โดยมิต้องพะวงกับ การรุกรานของฝ่ายญี่ปุ่น ส่วนญี่ปุ่นต้องการให้จีนแตกแยกมีสงครามกลางเมืองเพื่อเปิดโอกาสให้ ตนเองกอบโกยผลประโยชน์ในจีนต่อไป จีนคอมมิวนิสต์จึงมีความเดือดร้อนยิ่งนักเพราะยังไม่ เข้มแข็งพอที่จะต่อต้านฝ่ายรัฐบาลได้อย่างเต็มที่

เจียงไคเช็คได้ตระเตรียมกำลังครั้งใหญ่ โดยมีที่ปรึกษาทางทหารชาวเยอรมันช่วยสร้าง กำลังทัพและวางแผนปราบปรามคอมมิวนิสต์ ที่ปรึกษาที่สำคัญคือ นายพลวอน เซคท์ (Von Seeckt) นายพลชั้นอาวุโสแนวหน้าสุดจากกองทัพเยอรมันนาซี แผนปราบปรามครั้งนั้นมุ่งตัดกำลังและเสบียง อาหารของคอมมิวนิสต์จากหมู่บ้าน โดยการปิดล้อมคอมมิวนิสต์เป็นขั้น ๆ การปิดล้อมทางเศรษฐกิจ (Economic Blockade) นี้เป็นกลยุทธ์ที่คอมมิวนิสต์ไม่เคยคาดคิดมาก่อน เพราะเคยชินกับการที่ ฝ่ายรัฐบาลโจมตีและทนตั้งรับด้วยกลยุทธ์แบบกองโจร การปราบปรามครั้งที่ห้าเริ่มเมื่อ พฤศจิกายน ค.ศ. 1933 มีผลบังคับให้คอมมิวนิสต์เปลี่ยนกลยุทธ์จากการตั้งรับอยู่กับที่มาเป็นการ ออกสู้กันซึ่ง ๆ หน้า

การปิดล้อมและการรณรงค์ทางค้ำทหารที่มีประสิทธิภาพเหนือกว่า ทำให้พวกคอมมิวนิสต์ อ่อนกำลังลง มอสโคว์ได้ออกคำสั่งให้กำลังทหารทั้งหมดของคอมมิวนิสต์ตั้งฐานปฏิบัติการ ณ มณฑลเกียงสี ที่หักวงล้อมของกองทัพฝ่ายรัฐบาลออกมา เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1934 มุ่ง ไปสู่ทางตะวันตก เป็นการเดินทางวิบาก (Long March) ที่ยาวนานและยากลำบากมาก

พวกคอมมิวนิสต์ต้องเดินทางไปสู่ที่ทุรกันดาร ซ้ำห้วยเขาอำเนาไพรที่แห้งแล้งบ้าง ที่หนาวจัดบ้างเป็นเส้นทางประมาณ 6,000 ไมล์ ผ่านอุปสรรคทุกขัทรมาณกับความอดอยากและ โรคภัยไข้เจ็บนานมีการ ทลออกทางฝ่ายรัฐบาลตามจุดโจมตีทางอากาศบ้าง ทางบกบ้าง และ ความหิวอดอยากต่าง ๆ ต่อต้าน พวกคอมมิวนิสต์ต้องเดินทางไม่ได้หยุดเกินกว่าความจำเป็น ประมาณ 368 วัน หยุดพักเท่าที่จำเป็นเป็นระยะ ๆ ประมาณ 44 วัน การเดินทางโดยเฉลี่ย วันละ 24 ไมล์ ส่วนใหญ่เป็นการเดินเท้า เพราะภูมิประเทศทุรกันดารมากใช้สัตว์พาหนะ ลำบาก เมื่อถึงที่หมายคือมณฑลเชนสี (Shensi) เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ. 1935 มีผู้ล้ม ตายมากมายระหว่างทาง คณะโดยปกติแล้ว ฝ่ายคอมมิวนิสต์เมื่อแรกเดินทางมีกำลัง 120,000 - 130,000 คน เมื่อถึงที่หมายเหลือกำลังประมาณ 20,000-30,000 นับเป็นการ

เดินทางวิบากที่ทางฝ่ายรัฐบาลเองก็ไม่คาดคิดว่าจะไปไคร่อก จึงถือเป็นเหตุการณ์ที่นับว่า
อัศจรรย์อย่างไม่น่าเชื่อที่มนุษย์สามารถพิชิตอุปสรรคนานัปการของธรรมชาติได้

ระหว่างการเดินทางวิบากนั้น พวกคอมมิวนิสต์เองก็ได้มีความสามัคคีกันเท่าใดนักใน
เดือนมกราคม ค.ศ. 1935 ได้มีการเปิดการประชุมชั้นกลางทาง ณ เมืองซุงอิ (Tsung - i)
ในมณฑลไกวเจา (Kwaichow) เพื่อพิจารณาบททวนนโยบายและกลยุทธ์ของพรรคผู้นำพรรค
ซึ่งนำโดยชิงป๋ิงเชียนและเจินเซาญู มีการโหมท้วงท้วงต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความพ่ายแพ้ของ
คอมมิวนิสต์ ซึ่งป๋ิงเชียนถูกปลดออกจากตำแหน่ง เมาไคซันมีอำนาจแทน ครั้งถึงเดือน
มิถุนายน ค.ศ. 1935 เมาก็เริ่มมีความขัดแย้งกับฝ่ายระดับผู้นำอีก คือ จางกั๋วเตา (Chang
Kuo-tao) ซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ผู้เริ่มตั้งพรรคมาตั้งแต่ ค.ศ. 1921 และเป็นระดับปัญญาชน
หัวสมองของพรรค เขาไม่ยอมรับว่าเขามีอำนาจเป็นผู้นำโดยการแสดงความคิดเห็นแยก จาง
เสนอให้นำกำลังไปสู่มณฑลซินเกียง (Sinkiang) หรือไปสู่มณฑลเสฉวนตะวันตก โดยหวัง
ที่อำนาจรัสเซียในคุ้มครองพรรค แต่เม่าซึ่งไม่เคยเห็นว่า มอสโคว์ดำเนินนโยบายหรือกลยุทธ์
ใดถูกต้องมานานแล้วไม่เห็นด้วย เม่าเสนอให้ไปตั้งมั่นที่ทุ่กันคาร์ คือ ภาคเหนือไค่แก่ มณฑล
เซนสี จึงเกิดการแตกแยกเป็นสองฝ่าย ส่วนใหญ่ไค่แก่ ลินเปียว (Lin Piao) จูเอนไฉ
เป่งเตฮวย (Peng Teh-huai) ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของพรรคตามเม่าไปเซนสี ภายหลัง
จางกั๋วเตาเองก็ต้องยอมกลับมารวมกับเม่าเพราะต้านทานฝ่ายรัฐบาลตามทางไม่สำเร็จ

นับแต่ ค.ศ. 1936 เป็นต้นมา การแตกแยกความคิดเห็นในพรรคคอมมิวนิสต์ไค่ช้อย
ลงมาก พรรคไค่ตั้งมั่นที่เมืองเยนอัน (Yenan) เมืองเล็ก ๆ ที่มีลักษณะภูมิประเทศกันดาร
ยากแก่การปราบปรามจากฝ่ายพรรคชาตินิยม และได้เริ่มสร้างสังคมระบบคอมมิวนิสต์ตัวอย่างขึ้น

วิเคราะห์ เหตุพรรคคอมมิวนิสต์ล้มลุกคลุกคลาน ระหว่าง ค.ศ. 1921 - 34

การที่พรรคคอมมิวนิสต์ประสบกับความล้มเหลวในการป้องกันตัวเอง ชาคแรงสนับสนุน
จากชนชั้นกรรมาชีพ และเผชิญกับการปราบปรามอย่างเด็ดขาดของฝ่ายบ้านเมืองนั้น สืบเนื่อง
มาจากปัจจัยต่อไปนี้.-

1. การก้าวก้าวขององค์การคอมมิวนิสต์สากลในกิจการของพรรคจีนคอมมิวนิสต์
ระหว่าง ค.ศ. 1921 - 27 รัสเซียโดยผ่านองค์การคอมมิวนิสต์สากลได้เป็นผู้กำหนดนโยบาย
และกลยุทธ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งล้วนแต่ล้มเหลวเสียทั้งสิ้น เพราะรัสเซียดำเนินนโยบายโดย
ไม่คำนึงถึงสภาพสถานะการณ์ภายในตลอดจนทัศนคติค่านิยมทางสังคมของจีน ความล้มเหลวใน
การร่วมมือกับพรรคชาตินิยม และความล้มเหลวในการปลุกระดมพรรคชนชั้นกรรมาชีพตามเมือง
ต่าง ๆ เป็นเหตุให้องค์การคอมมิวนิสต์สากลต้องเริ่มพิจารณานโยบายใหม่ และหาเหตุทำหนี

พรรคจีนคอมมิวนิสต์ว่าไม่สามารถดำเนินการตามนโยบายที่องค์การคอมมิวนิสต์สากลได้กำหนดไว้ให้ พรรคจีนคอมมิวนิสต์มีความชมชื่นใจกับข้อเท็จจริงนี้และเป็นความกินแหนงแคลงใจกับรัสเซียแค่นั้น มา

2. ความไม่เป็นอิสระในการกำหนดและวินิจฉัยนโยบายตลอดจนวิถี พรรคคอมมิวนิสต์ไม่มีนโยบายแนวแน่ของตนเอง และถึงจะมีบ้างก็จำต้องชะงัก เพราะต้องเคารพมติขององค์การ^{คอมมิวนิสต์}นานาชาติ นโยบายของพรรคเองบางครั้งก็ไม่อาจปฏิบัติได้เช่น ยึดมั่นตามทฤษฎีมาร์กซิสม์ที่ว่า ผู้นำและกำลังของการปฏิวัติคือชนชั้นกรรมาชีพ ในจีนเอง กรรมากรมีไม่มากมายอะไร เมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด คือ มีประมาณ 2 - 3 ล้านคน ซึ่งล้วนอยู่เมืองใหญ่ภายใต้การควบคุมและดูแลของรัฐบาลอย่างเข้มงวดกวดขัน กรรมากรเหล่านี้ก็กลัวรัฐบาลมากเกินไปที่จะหันไปหาฝ่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งส่วนใหญ่ขาดการศึกษา แยกไม่ออกบอกไม่ถูกว่าอุดมการณ์ต่าง ๆ นั้นแตกต่างกันอย่างไร การตั้งองค์การมักเกิดขึ้นเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ เมื่อสไตรค์แล้วล้มเหลว ก็ไม่มีผู้ใดคิดจะต่อต้านรัฐบาล การนำลัทธิคอมมิวนิสต์มาใช้โดยมีโคทิจารณาสภาพสิ่งแวดล้อมของจีนเช่นนี้จึงเป็นการนำความสลายตัวมาสู่พรรคคอมมิวนิสต์เอง

3. ลักษณะผู้นำ ผู้นำในระยะ ค.ศ. 1921 - 1934 ล้วนมาจากชั้นปัญญาชน จากตระกูลผู้มีอันจะกินทั้งสิ้น ไม่มีความรอบรู้หรือรู้ซึ่งในปัญหาจีนมากไปกว่าคนทั่วไปในเมืองผู้กินอยู่คนประเภทนี้มุ่งกินอุดมคติที่มั่นคงในทฤษฎีและอุดมการณ์มากเกินไป ทั้งที่เมมาไว้พวกหัวโจกบพบาทของพรรคและเดชาธิปไตยของพรรคไว้อย่างค่อนข้างจะสิ้นแต่ได้ความตรงตามลักษณะที่แท้จริงว่า เงินคือชีวิตอันแฉะเกินไป มีลักษณะอ่อนช้อยไม่เข้มแข็งพอ เป็นเหตุให้การร่วมมือกับพรรคชาตินิยมครั้งที่ 1 ล้มเหลว คนต่อมา คือ ชูชิวไผ่ หัวเอียงซ้ายเกินไป นำการก่อการร้ายตามเมืองต่าง ๆ (Urban Insurrection) ไม่สำเร็จ ต่อมานายลี้ลี้ซัน ก็เป็นคนหัวเอียงซ้ายชอบลองดีเลี้ยงผจญภัย (Adventurist)

4. การปราบปรามโดยฝ่ายรัฐบาล เจียงไคเชกเชื่อว่าที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีกำลังอำนาจมั่นคงได้เพราะเป็นองค์การลับหนุ่หลังโดยรัสเซีย และถือว่าเป็นหนัศภัยคุกคามเสถียรภาพความมั่นคงของรัฐบาล เจียงไคเชกจึงแสดงเจตจำนงทั้งโดยคำพูดและการกระทำที่จะปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างชนิดถอนรากถอนโคน การปราบปรามนั้นใช้กำลังทหารเข้าทุบครั้งแล้วครั้งเล่า จนฝ่ายคอมมิวนิสต์ต้องสิ้นสุดชุมนุมกำลังอำนาจของตนในตัวเมืองและชนบทไปสู่ที่ทุรกันดาร

พรรคคอมมิวนิสต์ตระหนักดีถึงกำลังอำนาจของพรรคชาตินิยมในการปราบปรามถึงรากถึงโคน พรรคเองพึ่งตั้งตัวก็ไม่นานนัก ถ้ารัฐบาลปราบปรามอีก โอกาสจะอยู่รอดก็น้อย จีนคอมมิวนิสต์จึงต้องดำเนินการนโยบายสร้างศึกกระหนาบพรรคชาตินิยม กล่าวคือ พรรคชาตินิยม

จะต้องเผชิญทั้งภัยญี่ปุ่นและภัยคอมมิวนิสต์ในจังหวัดเดียวกัน จีนคอมมิวนิสต์จะต้องพยายามให้พรรคชาตินิยมเผชิญภัยญี่ปุ่น เป็นการยืมมือญี่ปุ่นให้พิชิตมันตอนกำลังอ่านาจทางทหารของพรรคชาตินิยม ในขณะที่พรรคชาตินิยมเผชิญศึกกับญี่ปุ่น พรรคจีนคอมมิวนิสต์ย่อมมีโอกาสสร้างสมกำลังขึ้นมาใหม่ เมื่อพรรคชาตินิยมอ่อนแอลงจากการเผชิญภัยญี่ปุ่น พรรคจีนคอมมิวนิสต์จะสามารถเข้าเติมฉวยยึดอำนาจการปกครองจากพรรคชาตินิยมได้โดยง่าย

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1935 ระหว่างการเดินทางวิบาก พรรคจึงได้นโยบายเรียกร้องให้พรรคชาตินิยมและพรรคคอมมิวนิสต์สมัครสมาชิกกันร่วมสร้างแนวร่วมต่อต้านภัยญี่ปุ่น นโยบายของพรรคในระบายนั้น แม้จะมีได้รับอิทธิพลโดยตรงจากมอสโคว์ แต่เผชิญตรงกับนโยบายรัสเซียกล่าวคือ รัสเซียกลัวภัยนาซีในยุโรปจะคุกคามพรมแดนของตนทางตะวันตก และหวาดกลัวภัยญี่ปุ่นในตะวันออกไกล โดยเฉพาะในจีนจะคุกคามพรมแดนของตนในตะวันออก รัสเซียจึงเรียกร้องให้ทั่วโลกสร้างแนวร่วมประชาชน (Popular Front) ต่อต้านฟาสซิสต์และญี่ปุ่น โดยการร่วมมือร่วมแรงกัน (Collective action) โดยคำนึงว่าภัยเหล่านี้คุกคามเสถียรภาพของทุกคนร่วมกัน จึงควรร่วมมือกันป้องกันเสถียรภาพ (Collective Security) ในกรณีของจีน รัสเซียต้องการให้จีนไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต่อต้านภัยญี่ปุ่น

ในทัศนะของคนจีนโดยทั่วไป โดยเฉพาะในวงปัญญาชนและนักศึกษา ข้อเรียกร้องของจีนคอมมิวนิสต์ดูมีเหตุผล เป็นที่ประจักษ์แก่ใจทั่วทุกคนว่า ญี่ปุ่นนับวันจะเป็นมหันตภัยต่อเอกราชอำนาจอธิปไตยของจีน การที่รัฐบาลพรรคชาตินิยมทุ่มเทกำลังมหาศาลปราบจีนคอมมิวนิสต์เองมากกว่าสกัดกั้นภัยญี่ปุ่น เป็นสิ่งที่คนธรรมดาสามัญไม่อาจจะเข้าใจได้ต้องตั้งสงครามประหัตประหารกันเองในขณะที่บ้านเมืองเผชิญภัยญี่ปุ่นเป็นเรื่องที่คนธรรมดาไม่เห็นด้วย จีนคอมมิวนิสต์โฆษณาชวนเชื่อด้วยคำขวัญเร้าใจ เช่น "จงสู้ญี่ปุ่น มิใช่สู้กับคอมมิวนิสต์" "เรามาช้าแกงกันเองทำไม" ล้วนดึงดูดใจคนหนุ่มสาวให้เห็นสอดคล้องไปด้วย จึงมีการรณรงค์ประท้วงบ้าง เดินขบวนบ้าง ทามเมืองใหญ่ ๆ เรียกร้องให้สองพรรคใหญ่ผนึกกำลังกันต่อต้านภัยญี่ปุ่น แต่รัฐบาลมิได้นำพา เมื่อมีการรณรงค์ขึ้น รัฐบาลได้ชักชวนวงใหม่ที่ด้วยกำลัง ครั้งที่รุนแรงส่วนใหญ่เป็นการปะทะกันในกรุงปักกิ่ง และมักเป็นการรณรงค์โดยชนชั้นปัญญาชนและนักศึกษา

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลเองก็ไม่อาจเพิกเฉยต่อไปต่อเสียงเรียกร้องจากประชาชนจริงอยู่ เจียงไคเชคยังเป็นรัฐบุรุษที่จีนทั่วไปยกย่องและยึดเป็นที่พึ่งว่าเป็นผู้เกี่ยวเท่านั้นที่จะนำจีนให้รอดพ้นจากความหายนะได้ แต่คนจีนโดยเฉพาะชนชั้นปัญญาชนเริ่มไม่เข้าใจรัฐบาลมากขึ้นว่า ทำไมต้องประหัตประหารคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นคนจีนชาติเดียวกัน ก่อนที่ความระแวงสงสัยต่าง ๆ จะทวีขึ้น ได้เกิดเหตุไม่คาดฝันที่เรียกกันต่อมาว่า เหตุการณ์ ๗ เมืองซีอาน (Sian) เมื่อปลาย ค.ศ. 1936

เหตุการณ์ เมืองเซียน (Sian Incident - ธันวาคม ค.ศ. 1936)

คงได้กล่าวแล้วว่า รัฐบาลมุงปราบคอมมิวนิสต์โดยไม่นำพาต่อเสียงเรียกร้องให้สร้างแนวร่วมต่อต้านภัยญี่ปุ่น รัฐบาลไค้อกกำลังให้กองทัพตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้การบังคับบัญชาของจางชู่เหลียง (Chang Hsueh-Liang) เคลื่อนกำลังเข้าไปปราบคอมมิวนิสต์ที่ตั้งมั่นอยู่ที่เมืองเยนนานมณฑลเซินสี กองทัพส่วนใหญ่ยึดรอยเอื่อมระอากับการปราบคอมมิวนิสต์ และเห็นว่าควรใช้กำลังต่อต้านญี่ปุ่นในแมนจูเรียดีกว่า จึงแอบตกลงกันขึ้นระหว่างทัพนี้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ เจียงไคเชคไม่ได้ข่าวคราวจากแนวรบ ก็ออกเดินทางไปยังเขตการตนเองเมื่อเดือน ธันวาคม ค.ศ. 1936 ณ เมืองซีอาน (Sian) นี้เองที่เจียงไคเชคถูกฝ่ายกองทัพลักตัวไป บังคับให้รับข้อเสนอ 8 ประการที่สำคัญคือ ยุติสงครามกลางเมือง และสร้างแนวร่วมต่อต้านญี่ปุ่น

การที่เจียงไคเชคถูกลักตัวไปก็ครั้งนั้นเป็นข่าวที่สร้างความตกตะลึงพิงพิทิกแก่คนทั่วไป มอสโคว์จึงเห็นว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ควรเจรจาให้ฝ่ายกองทัพนั้นปล่อยตัวเจียงไคเชคเสีย มิฉะนั้นจะเกิดสงครามขึ้นแตกหัก เพราะฝ่ายรัฐบาลจะโจมตีทางอากาศ มอสโคว์จึงติดต่อให้ทางเยนนานส่งผู้แทนไปเจรจา จูเอินโลไค้อกเดินทางไปเจรจาดจนสำเร็จผล เพื่อเห็นแก่ชีวิตของตนและหลังจากไตร่ตรองสถานการณ์แล้ว เจียงไคเชคจำต้องตกลงปากกับฝ่ายคอมมิวนิสต์

การร่วมมือกันสร้างแนวร่วมต่อต้านญี่ปุ่นในครั้งที่สองนี้ (The second united front) มีลักษณะเป็นแนวร่วมในระบอบพรรค ต่างฝ่ายต่างมีพรรคของตนเอง ลักษณะร่วมมือโดยระบอบพรรคนี้ (Block Without) พรรคคอมมิวนิสต์เองเป็นฝ่ายต้องการ พรรคมีกองทัพของตนเองไม่ขึ้นต่อพรรคชาตินิยม และทำการโฆษณาชวนเชื่อต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง การร่วมมือกันในครั้งนั้นจึงเป็นไปตามหลักการและอย่างผิวเผิน พรรคชาตินิยมต้องระงับภัยคอมมิวนิสต์เท่า ๆ กับภัยญี่ปุ่น

ในขั้นต้น การสร้างแนวร่วมเป็นความเปลี่ยนวิถีของคนจีนทั่วไป เพราะต่างฝ่ายต่างมีที่หาโอนอ่อนยอมเข้าหากัน พรรคคอมมิวนิสต์ยินดีจะยุติการก่อการร้าย การยึดที่ดินไปแจกจ่ายชาวนา และเปลี่ยนโซเวียตของตนเป็นเขตพิเศษของรัฐบาลจีน (Special Area) ทลอคจนยอมโอนกองทัพแดงของตนไปอยู่ที่ไต้บั้งคัมมิชุนาของฝ่ายรัฐบาล ทั้งนี้มีข้อแม้ว่า พรรคชาตินิยมต้องปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของฝ่ายคอมมิวนิสต์ คือ ยุติสงครามกลางเมือง และต่อต้านญี่ปุ่น ปรับปรุงการครองชีพและให้เสรีภาพในการแสดงออกทุกวิถีทาง ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1937 ฝ่ายรัฐบาลไค้อกแสดงที่ท่าเด่นชัดขึ้นโดยออกประกาศ "คำวินิจฉัยเพื่อยุติการทำลายล้างภัยแดง" แต่ก็มีข้อแม้ว่า จีนคอมมิวนิสต์ต้องยุบเลิกกองทัพแดงและยุติการโฆษณาชวนเชื่อ จีนคอมมิวนิสต์รับปากทำตาม

แต่ทำที่เหล่านี้ล้วนเป็นผิวเปลือกนอกเคลือบแฝงเจตนาารมภ์ของทั้งสองฝ่ายไว้ รัฐบาล
 เองทนเสียดประชาชนมิได้ เมื่อคัดสินใจจะต่อต้านภัยญี่ปุ่น ก็จำต้องปราณีปรานอมกับจีนคอม
 มิวนิสต์ และคอยหาโอกาสล่ออำนาจทุกวิถีทาง เช่น ยกเลิกกองทัพ ยุติโฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น
 ส่วนคอมมิวนิสต์เองก็จำต้องร่วมมือกับรัฐบาลเพื่อเอาตัวรอด หวังให้ภัยญี่ปุ่นถูกมัตตริงฝ่ายรัฐบาล
 ไว้ในยุทธภูมิเสีย และบั่นทอนวิครอนอำนาจของฝ่ายรัฐบาลให้อ่อนลง เมื่อถึงเวลานั้นจีนคอม-
 มิวนิสต์ก็ยอมจะเข้มแข็งพอที่ท่าสงครามแย่งอำนาจจากฝ่ายรัฐบาลไค่ก่ายขึ้น โดยสรุปแล้วต่าง
 ฝ่ายต่างมุ่งทำลายกันเมื่อโอกาสอำนวย ความคิดนี้แสดงออกโดย จูเอนโล เมื่อให้สัมภาษณ์กับ
 นักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกา ชื่อ เอกการ์ สโนว์ (Edgar Snow) เมื่อ ค.ศ. 1936 ว่า :

"วันแรกของการสิ้นสุดของสงครามต่อต้านญี่ปุ่น
 จะหมายถึงการ เริ่มต้นจุดจบสำหรับเจียงไคเช็ค"⁸

การที่พรรคชาตินิยมร่วมมือกับพรรคจีนคอมมิวนิสต์ใน ค.ศ. 1937 นี้ ทำให้ญี่ปุ่นยิ่งหวาด
 วิตกว่าตนเองจะเสียอำนาจผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ตนได้สร้างไว้ทั้งในแมนจูเรียและจีน ญี่ปุ่นเริ่ม
 คิดจะครอบครองหัวเมืองสำคัญ ๆ ตั้งแต่เหนือจกไตของชายฝั่งทะเลตะวันออก เหตุการณ์ที่เป็น
 จุดเริ่มต้นของความตึงเครียดของญี่ปุ่นไค่ก่ายเกิดขึ้นในวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 1937 เป็นการ
 ปะทะกันระหว่างญี่ปุ่นกับทหารของฝ่ายพรรคชาตินิยมที่สะพานมาโคโปโลใกล้ปักกิ่ง จากเหตุการณ์
 เล็ก ๆ นี้ไค่ก่ายขยายออกไปกลายเป็นการทำสงครามต่อกัน ซึ่งเรียกว่าสงครามจีน - ญี่ปุ่นครั้งที่
 สอง (The Second Sino - Japanese War - ค.ศ. 1937 - 1945)

สงครามนี้ทำให้ฐานะของจีนทรุกหนักลง บรรดามหาอำนาจตะวันตกไม่อาจจะช่วยเหลือ
 ไค่ก่ายได้ เพราะกำลังหวาดวิตกกับการแผ่ขยายอำนาจของลัทธินาซีในยุโรป ทั้งสหรัฐอเมริกา
 และรัสเซียไค่ก่ายแต่ประท้วงการรุกรานของญี่ปุ่น แต่ไม่อาจจะทำการใด ๆ ได้โดยพลการ ญี่ปุ่น
 ดำเนินการทางทหารอย่างเต็มที่ ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองจะอุบัติขึ้น ญี่ปุ่นเองไค่ก่ายความเมือง
 ทำสำคัญ ๆ ตามชายฝั่งทะเลตะวันออกที่สำคัญคือ เซี่ยงไฮ้ นับแต่เสียเมืองนี้เมื่อ พฤศจิกายน
 ค.ศ. 1937 รัฐบาลพรรคชาตินิยมอ่อนกำลังลง จนสูญเสียเมืองนานกิงแก่ฝ่ายญี่ปุ่นในเดือน
 ธันวาคม พรรคชาตินิยมต้องย้ายรัฐบาลไปตั้งมั่นที่เมืองจุงกิง (Chung king อยู่ในมณฑลเสฉวน)
 เป็นการถอยไปสู่แผ่นดินลึกเข้าไปภายใน ดินแดนที่มีไค่ก่ายมีความสำคัญในแง่คุณค่าทางอุตสาหกรรม
 พาณิชยกรรม รัฐบาลไค่ก่ายเสียหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งเป็นชุมอำนาจและอุษาวุธน้ำแก่
 ฝ่ายญี่ปุ่น ญี่ปุ่นไค่ก่ายส่งเสริมให้นักการเมืองจีนกลุ่มหนึ่งตั้งรัฐบาลขึ้นในหัวเมืองเหล่านั้น โดยมี
 เมืองหลวงที่ปักกิ่ง รัฐบาลชื่อนี้เป็นรัฐบาลหุ่นเชิด ต่อมา ญี่ปุ่นยังตั้งรัฐบาลจีนหุ่นเชิดขึ้นอีก
 แห่งคือ ที่เมืองนานกิง ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1938 จุดมุ่งหมายญี่ปุ่นคือ การตั้งรัฐบาลชื่อนี้
 เพื่อให้รัฐบาลพรรคชาตินิยมหมดความหมาย แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ญี่ปุ่นรุกต่อไปไม่หยุดยั้ง
 เมืองฮั่นเค้า กวางตุ้งตกแก่ฝ่ายญี่ปุ่นในเดือนตุลาคม ญี่ปุ่นไค่ก่ายประกาศนโยบายสร้างวงไพบูลย์

ขึ้นในเอเชียตะวันออก (New Order in East Asia) เนื้อแท้คือ การที่ญี่ปุ่นหมายถึงมันที่จะขยายดินแดนและอำนาจอิทธิพลแทนที่จักรวรรดินิยมตะวันตกในภูมิภาคเอเชียตะวันออก

การพิชิตจีนเป็นเพียงบันไดเบื้องต้นไปสู่การสร้างจักรวรรดิญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออก แม้ญี่ปุ่นจะปฏิบัติการรบยึดครองภูมิภาคชายฝั่งทะเลตะวันออกของจีนได้หมด รัฐบาลพรรคชาตินิยมก็ไม่ยินยอมยอมแพ้ รัฐบาลพรรคชาตินิยมได้ต่อต้านโดยตั้งรับในตัวเองบนดินภายใน หลอกล่อให้ญี่ปุ่นทำการรบล่าลึกเข้าไปในตัวเองบนดินใหญ่ รัฐบาลพรรคชาตินิยมได้รับความช่วยเหลือจากรัสเซีย แต่ใน ค.ศ. 1941 เยอรมันบุกกรีซเซีย และญี่ปุ่นได้โจมตีฐานทัพสหรัฐอเมริกาคือเพิร์ลฮาร์เบอร์ (Pearl Harbour ในหมู่เกาะฮาวาย) ในปลายปีนั้น สงครามโลกได้ขยายเวทีการรบมาถึงน่านน้ำปาซิฟิก

เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาได้อุบัติขึ้น สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่รัฐบาลจีนพรรคชาตินิยมให้ยื่นหยักต่อต้านญี่ปุ่น เพื่อให้ญี่ปุ่นเผชิญศึกสองด้าน คือ ทั้งคู่กับประเทศต่าง ๆ ที่ตนรุกรานและคู่กับสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินสงครามโดยเอาจีนเป็นฐานทัพนำรุกรานกำลังรบในแนวรบปาซิฟิก ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลพรรคชาตินิยมได้ประสบความยากลำบากมากขึ้น เมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดครองพม่า ในต้นปี 1942 ทิศเส้นทางขนส่งความช่วยเหลือสู่จีน ฝ่ายพันธมิตรต้องอาศัยการขนส่งทางอากาศผ่านอินเดียเข้าไปในจีน ต่อมาสหรัฐอเมริกาสามารถสร้างเรือรบพิเศษที่บรรทุกเครื่องบินได้ ฐานทัพจีนจึงหมดความสำคัญของจีนในฐานะพันธมิตรมิได้มีบทบาทสำคัญในการรบต่อต้านญี่ปุ่น ถึงกระนั้น ทั่วโลกก็ยกย่องความทรหดของจีนในการยื่นหยักต่อต้านญี่ปุ่น โดยเนื้อแท้แล้ว รัฐบาลจีนเองมิได้ปรารถนาที่จะต่อต้านญี่ปุ่นเท่าใดนัก ถ้วยหมายให้สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในการขจัดภัยญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออก รัฐบาลจีนมุ่งที่จะหันไปปราบศัตรูภายในมากกว่า คือ ภัยคอมมิวนิสต์

ในขณะที่ญี่ปุ่นทำการรบรุกยึดหัวหาดของเมืองใหญ่อยู่นั้น พวกคอมมิวนิสต์ก็ฉวยโอกาสเสริมสร้างกำลังของตนตามชนบท ได้มีการประชุม ณ เมือง โลจวง (Lochuan Conference) ใกล้เขานานเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1937 ที่ประชุมกำหนดนโยบายที่ยืดหยุ่น คือ เริ่มเสริมสร้างกำลังอำนาจทางทหารและการเมือง และเริ่มขำรงรักษาความเป็นอิสระในการปกครองตนเองของพรรค มิให้พรรคชาตินิยมครอบงำ จีนคอมมิวนิสต์เริ่มนโยบายแผ่ขยายอำนาจออกไปอย่างเต็มที่ กองทัพจีนแดงซึ่งเคยตกลงกันว่าจะอยู่ใต้การบังคับบัญชาของพรรคชาตินิยมได้เปลี่ยนเป็นกองทัพจีนแดงที่ 8 (Eight Route Army) ประจำภาคเหนือและสร้างกองทัพใหม่อีก ชื่อว่ากองทัพใหม่ที่ 4 (New fourth Army) ประจำที่ราบต่ำลุ่มน้ำแยงซีและที่มณฑลชานตุง กำลังของฝ่ายคอมมิวนิสต์ส่วนใหญ่อยู่ภาคเหนือ ตามบริเวณพรมแดนมณฑลต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ทะเข็บพรมแดนบรรจบกันของมณฑลชานสี โฮเป่ย์ จาฮาร์ (Chahar) มีประชากรประมาณ 20 ล้านคน และบริเวณพรมแดนบรรจบกันของมณฑลชานสี โฮเป่ย์ ฮูนาน และมณฑล

ชานทุง ซึ่งมีประชากรประมาณ 30 ล้านคน

นอกจากขายกำลังทหารแล้วยังมุ่งหาเสียงสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปอีกด้วยการโฆษณาชวนเชื่อ กองทัพจีนแดงในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 โค้ชถือว่าเป็นกองทัพที่มีระเบียบวินัย และมีความประพฤติดี เพราะจีนคอมมิวนิสต์มุ่งสร้างภาพพจน์ใหม่ให้แก่ประชาชนว่า กองทัพที่ดีต้องพิทักษ์ประชาชนและเป็นมิตรที่ดีของประชาชน การใช้อำนาจข่มขู่ คุกเนื้อเถื่อนหนึ่งไม่ปรากฏเป็นข่าว เมาก็ย้ำเสมอว่า "ทหารคือปลาและประชาชนคือน้ำ" กองทัพที่เข้มแข็งมิใช่จะหึงแต่กำลังอาวุธเท่านั้น หากแต่จะตั้งขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของมวลชนด้วย

ในด้านการปกครองดินแดนมณฑลต่าง ๆ จีนคอมมิวนิสต์ได้ปรับปรุงลัทธิอุดมการณ์ของตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ นายทุนนักธุรกิจ ชาวนาที่ฐานะดี พวกขุนนาง ปัญญาชน ตลอดจนเศรษฐีที่กิน มิได้ถูกบังคับให้ทองสละทรัพย์สินตนเอง จีนคอมมิวนิสต์ยังจำเป็นต้องพึ่งพาบุคคลเหล่านั้นอยู่มากจึงใช้นโยบายสร้างแนวร่วมทั้งกับชนชั้นสูงลงมาจนถึงชั้นต่ำสุดของสังคม (United front from above and from below) ในการเลือกตั้งผู้บริหารในแต่ละท้องถิ่น จีนคอมมิวนิสต์ใช้ระบบสามต่อสาม (Three-Third System) กล่าวคือมีผู้แทนจากพรรคคอมมิวนิสต์ส่วนหนึ่ง จากพวกเจ้าข้ารัฐบาลส่วนหนึ่ง และจากผู้ที่มิได้สังกัดหรือเข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอีกส่วนหนึ่ง

แม้แก่นนโยบายของพรรคจีนคอมมิวนิสต์ก็ได้รับการปรับปรุงมิให้มีลักษณะรุนแรงเกินไป กล่าวคือ พุทธครอบคลุมไว้กว้าง ๆ ว่าจะพิทักษ์เอกราชของชาติ เสรีประชาธิปไตย และความอยู่ดีกินดีของประชาชน นโยบายดังกล่าวนี้ว่าไปแล้วก็คือหลักสามประการของ คร.ซุนยัตเซ็น ซึ่งฝ่ายรัฐบาลว่าเป็นหลักการของตน แต่ปฏิบัติไม่ได้ จีนคอมมิวนิสต์ได้นำมาใช้ อ้างตนเองสนับสนุนหลักการนี้ เป็นการเรียกร้องความสนใจว่า ตนสามารถปฏิบัติตามหลักนี้ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลทำมิได้

สิ่งที่ป็นอันตรายต่อรัฐบาลคือ การที่จีนคอมมิวนิสต์ได้ชักชวนาอบรมมิให้ใช้อาวุธตามปกติในอดีตกาล รัฐบาลไม่เคยยอมให้ประชาชนมีอาวุธอยู่ในความครอบครอง จีนคอมมิวนิสต์ได้เริ่มให้อาวุธชักชวนาให้ต่อต้านรัฐบาล กองทัพชาวนานี้เมื่อได้รับการฝึกอบรมทางทหารและทางอุดมการณ์แล้ว ส่วนใหญ่กลายเป็นกองทัพที่มีประสิทธิภาพพอใช้

เมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง กำลังคอมมิวนิสต์ได้พุ่งถึงขีดสูงสุด มีดินแดนในครอบครองที่เรียกว่าดินแดนปลดแอก (Liberated Areas) ประมาณ 19 แห่ง ประชากรประมาณ 70 - 90 ล้านคนภายใต้การพิทักษ์ของกองทัพแดงที่มีกำลังประมาณเกือบ 2 ล้านและกำลังทหารส่วนท้องถิ่น (Militia) อีกประมาณ 2 ล้านคน ในดินแดนปลดแอกเหล่านี้ ได้มีการ

ปกครองอิสระภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์และองค์การทางการเมืองที่สำคัญคือ สมาคมชาวนา (Farmer Association) เป็นฐานปฏิบัติการทางการเมืองของฝ่ายคอมมิวนิสต์

ตั้งแต่ ค.ศ. 1937 ถึง ค.ศ. 1945 ซึ่งถือเป็นสมัยเขานานี้ คอมมิวนิสต์ได้ดึงดูดใจประชาชนมากพอควรด้วยการปกครองตนเองเป็นคอมมิวนิสต์ตัวอย่าง นับเป็นเวลาแห่งการสร้างอำนาจ ทดลองปฏิบัติกิจกรรมแบบสังคมนิยมในกลุ่มตามทฤษฎีของคอมมิวนิสต์ สิทธิคาร์ล มาร์กซ์ และเลนินได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการอย่างค่อนข้างดีผล

จีนคอมมิวนิสต์เองนั้น เมื่อเริ่มแยกกับพรรคชาตินิยมใน ค.ศ. 1937 นั้น ยังคงใช้นโยบายสร้างแนวร่วมต่อต้านญี่ปุ่น ครั้งเกิดสงครามโลกครั้งที่สองมาจนถึง ค.ศ. 1940 เมาเซตุงได้ประกาศนโยบายใหม่ คือ "ประชาธิปไตยใหม่" (New Democracy) ซึ่งโดยหลักการสร้างแนวร่วม (United Front) และการปฏิวัติสองระดับ (Two Staged Revolution) ระดับแรกคือการสร้างแนวร่วมกับชนชั้นใด ๆ ก็ได้ในสังคมต่อต้านจักรวรรดินิยม ในระดับนี้ อนุโลมให้ชนทุกชั้นร่วมปกครองโดยวิธีทางประชาธิปไตย คือ ผ่านการเลือกตั้งและวินัจฉัยในทุกระดับจากต่ำสุดสู่เบื้องบน รัฐบาลกำหนดนโยบายโดยมติผู้แทนเป็นเสียงส่วนใหญ่ มติใดที่ผ่านออกมาแล้ว จะคัดค้านไม่ได้ วิธีดังกล่าวที่ควบคุมการปกครองทุกระดับ โดยศูนย์อำนาจอยู่ที่พรรคและมติที่ผ่านออกมานี้คัดค้านไม่ได้เรียกว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยอำนาจอยู่ศูนย์กลาง (Democratic Centralism) รัฐบาลควบคุมวงการเศรษฐกิจ แจกจ่ายปันส่วนที่ดินใหม่ ระบบนายทุนยังคงมีอยู่แต่อยู่ภายใต้ขอบเขตการควบคุมของรัฐ สิทธิในที่ดินต้องเสมอภาคกัน นโยบายและแผนการเหล่านี้ดึงดูดใจคนจีนมากโดยเฉพาะชั้นปัญญาชนและนักศึกษา

ทั้งนโยบายและแผนการของคอมมิวนิสต์นับเป็นสิ่งแปลกใหม่ให้ความหวังหล่อเลี้ยงใจผู้คนที่กำลังสิ้นหวังกับภาวะการณของบ้านเมือง แผนการและนโยบายเหล่านั้นเป็นการฟื้นฟูความสำคัญของการครองชีพอย่างคนธรรมดาสามัญ โดยมุ่งการครองชีพของชนชั้นกสิกร (Cult of The Common People-lao-Pai-hsing)⁹ ก็คือแปลงวิชาการหลักเทคโนโลยีใหม่ ๆ และการตั้งองค์การสังคมนิยมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อสร้างสรรคชุมชนให้ก้าวหน้าและมั่นคง แผนการเหล่านี้รวมทั้งการสร้างพรรคหนุนหลังด้วยกองทัพและแรงหนุนจากมวลชน ได้ทำให้เกิดรัฐเล็กขึ้นในรัฐใหญ่คือจีน (A state within a state) ทำการปกครองกันเองโดยอิสระ ไม่ขึ้นต่อรัฐบาลกลางในค่านใด ๆ เลย นับเป็นการสร้างสรรคสิ่งแปลกใหม่ขึ้น เมาเป็นผู้ริเริ่มขึ้นก่อน เมาและพรรคได้กล่อมเกล่าจิตใจคนให้ตระหนักว่า การปฏิวัติเท่านั้นเป็นวิธีเดียวที่จะสามารถแก้ปัญหาเรื่อรังได้ โดยจะต้องมีอำนาจทางการเมืองอันตั้งอยู่บนรากฐานขององค์กรที่มีลักษณะรวมอำนาจ คือ เป็นพรรคมีระเบียบวินัยเคร่งครัด

ในขณะที่พรรคจีนคอมมิวนิสต์ขยายอำนาจอย่างเต็มที่ พรรคชาตินิยมเองเชื่อว่าจะไม่พยายามชักชวน หากแต่เผชิญศึกสองด้านคือ ภัยแดงและภัยญี่ปุ่น

ภาวะการณ์หลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ทันทีที่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองใน ค.ศ. 1945 จีนคอมมิวนิสต์และพรรคชาตินิยมก็เริ่มเปิดฉากต่อสู้กันเอง ตามข้อตกลงของพันธมิตร จีนและรัสเซียได้รับมอบหมายให้ปลดอาวุธญี่ปุ่น จีนปลดอาวุธญี่ปุ่นในจีน รัสเซียปลดอาวุธญี่ปุ่นในแมนจูเรีย พรรคชาตินิยมเสียเปรียบเพราะต้องย้ายรัฐบาลกลางออกมา ต้องขนย้ายกำลังผู้คน ส่วนฝ่ายคอมมิวนิสต์มีความคล่องตัวกว่า เพราะมีฐานกำลังส่วนใหญ่อยู่หลังแนวรบญี่ปุ่นแล้ว

ด้วยสถานการณ์อันวุ่นวายแก่ฝ่ายรัสเซียและจีนคอมมิวนิสต์ รัสเซียได้เข้ากอบโกยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในแมนจูเรีย โดยรื้อขนเครื่องจักรอุปกรณ์การผลิตไปรัสเซีย ส่วนคลังอาวุธและเมืองสำคัญทางทหาร รัสเซียได้เข้ายึดไว้และมอบให้แก่จีนคอมมิวนิสต์ซึ่งได้เคลื่อนกำลังเข้าไปในแมนจูเรีย ก่อนหน้าพรรคชาตินิยมซึ่งต้องพึ่งพาเครื่องบินอเมริกาขนส่งทหารไปปลดอาวุธญี่ปุ่นในแมนจูเรีย ทั้งสองพรรคได้แย่งกันครอบครองเมืองสำคัญซึ่งเป็นอุ้งข้าวอันน้ำ ได้แก่ นานกิง เซียงไฮ้ ซิงเตา มก๊กกิง เทียนสิน เป่าติง (Pao ting) ได้เกิดการรุมพุ่งแย่งชิงเมืองเหล่านี้

ในขณะที่การรุมพุ่งดำเนินนั้น ท่างฝ่ายต่างก็พยายามรณรงค์โฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนมีภาพพจน์ว่าฝ่ายตนรักสันติภาพ ได้มีการเจรจากันในระดับทางการเมืองโดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ย แต่การรุมพุ่งมิได้หยุดยั้งแต่อย่างใด แม้จะยอมหยุดยิงเมื่อวันที่ 10 มกราคม ค.ศ. 1946 ตามคำขอร้องของนายพลมาร์แชล (George Marshall) แต่แล้วก็จะเริ่มชกต่อยกันมีเรื่องแมนจูเรียเข้ามาแทรก ได้เกิดการรุมพุ่งกันขึ้นในแมนจูเรียในเดือนมกราคม ค.ศ. 1947 สงครามกลางเมืองไคอูบัตซึนอีกเป็นครั้งที่สาม ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เปรียบกว่ามาก สหรัฐอเมริกาเองก็ไค่ตอนตัวไม่ช่วยเหลือพรรคชาตินิยมอีกตั้งแต่ ค.ศ. 1947 จีนคอมมิวนิสต์เริ่มรณรงค์เรียกร้องให้โค่นล้มอำนาจรัฐบาล

การแตกแยกกันอีกครั้งระหว่างพรรค^{คอมมิวนิสต์} และพรรคชาตินิยมได้ทำให้เกิดสงครามกลางเมืองแย่งชิงอำนาจกันในการปกครองจีน สงครามกลางเมืองครั้งที่สามมีความรุนแรงกว่าสองครั้งแรกมาก (1925 - 27 และ 1927 - 1935) เพราะฝ่ายคอมมิวนิสต์มีกำลังพร้อมและมีกองทัพที่ค่อนข้างจะมีประสิทธิภาพ ส่วนฝ่ายพรรคชาตินิยมเองก็มีกำลังเข้มแข็ง เพราะสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือเต็มที่ มีข้อควรสังเกตุว่า รัสเซียเองนั้นมิได้ช่วยจีนคอมมิวนิสต์

อย่างออกนอกหน้าเท่าที่ควร ทั้งสหรัฐฯ และรัสเซียได้พยายามไกล่เกลี่ยให้จีนตั้งรัฐบาลผสม (Coalition Government) ซึ่งที่แรกจีนคอมมิวนิสต์ก็เห็นด้วย ได้มีการเจรจาในระดับผู้นำของทั้งสองฝ่าย แม้แต่มาเซตงเองและจูเอนโลกก็มาเจรจากับฝ่ายพรรคชาตินิยม จนใคร ๆ คิดว่าคงปรองดองกันได้แล้ว แต่โดยเนื้อแท้เป็นไปตามเชิงการทูตมากกว่า ทั้งสองฝ่ายต่างต้องการมีอำนาจแต่ฝ่ายเดียว แม้แต่สหรัฐอเมริกาเองจะส่งผู้แทนไกล่เกลี่ยก็ไม่ใช่เป็นผล สงครามกลางเมืองจึงยืดเยื้อออกไปและบันทึกกำลังอำนาจของเจียงไคเช็คลงทีละน้อย

การโฆษณาชวนเชื่อและการรบโค่นล้มดำเนินไปอย่างรวดเร็ว จีนคอมมิวนิสต์ได้รับรุกอย่างรวดเร็วในระหว่าง ค.ศ. 1948 - 1949 สงครามที่นับว่ารุนแรงคือ สงคราม ณ มุกเคน มณฑลแมนจูเรีย กำลังกองทัพฝ่ายรัฐบาลถูกขยี้บ้าง ยอมจำนนบ้าง การรบที่แมนจูเรียเป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ เมื่อแมนจูเรียตกเป็นของคอมมิวนิสต์ กำลังทหารฝ่ายรัฐบาลก็อ่อนลง และขาดขวัญกำลังใจ จีนคอมมิวนิสต์เข้าครอบครองภาคเหนือ เมื่อการรบมาถึงขั้นนี้ ทั่วโลกคิดว่า จีนแดงและจีนขาวจะต้องแบ่งประเทศเป็นจีนเหนือและจีนใต้ ทั้งอเมริกาและรัสเซียคงพอใจทั้งสองฝ่าย ฝ่ายคอมมิวนิสต์เองก็ไม่คิดว่าจะโค่นครอบครองเงินทั้งหมด

อย่างไรก็ตามใน ค.ศ. 1948 พรรคชาตินิยมไม่สามารถจะต่อต้านภัยแดงได้ทั้งทาง การเมืองและทางทหาร สงครามที่นับว่าซึกเส้นตายให้แก่พรรคชาตินิยม คือ สงครามที่ดินแดน ฮวยไห่ (Hwai Hai) ในลุ่มน้ำไฮว (Hwai River) ซึ่งอยู่ทางใต้ของเส้นทางรถไฟสายลู่ไห่ (Lunghai) ห่างจากปักกิ่งไปทางเหนือประมาณ 100 ไมล์ กองทัพของรัฐบาลถูกล้อมกรอบที่ ฮูเจา (Hsuechow) และอีกกองทัพหนึ่งถูกล้อมกรอบทางใต้ลงมา โดยประมาณที่รัฐบาล 130,000 คนถูกพวกคอมมิวนิสต์ 3 แสนล้อมไว้ และจำต้องยอมจำนนในเดือนมกราคม ค.ศ. 1949 ภายในช่วงนี้นั้นเองที่คอมมิวนิสต์ทำการรบรุกยึดได้เมืองสำคัญ ๆ หมด คือ เชียงไฮ่ กวางตุ้ง จูงกิง ปักกิ่งและเทียนสิน

จากการเปิดเผยของทั้งสองฝ่าย ในการรบในระหว่าง ค.ศ. 1948 - 49 รัฐบาลสูญเสียคนไปห้าแสนกว่า และยอมจำนนต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ประมาณ 327,000 คน

เมื่อการรบในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1949 ปรากฏออกมาว่ารัฐบาลเป็นฝ่ายปราชัยต้องล่าถอยในแนวรบ รัฐบาลได้ย้ายมาทางใต้ แต่ในที่สุดก็จำต้องละทิ้งแผ่นดินใหญ่หนีไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่เกาะฟอร์โมซา เรียกกันว่าจีนชาติ ส่วนจีนคอมมิวนิสต์ได้สถาปนาสาธารณรัฐในแผ่นดินใหญ่ เรียกว่า สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China - CPR) ในเดือน ตุลาคม ค.ศ. 1949 เรียกกันว่าจีนแดง

ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่เกินความคาดฝันของชาวโลกเป็นอย่างยิ่ง ในรอบ

ค.ศ. 1900 มาจนถึง 1949 อาจกล่าวได้ว่า เหตุการณ์ยิ่งใหญ่ที่มีผลโดยตรงต่อมนุษย์ นอกจากสงครามโลกแล้ว คือ การปฏิวัติในรัสเซียเมื่อเดือนตุลาคม 1917 และการปฏิวัติในจีน เมื่อ ค.ศ. 1949 ประเทศที่มีขนาดกว้างใหญ่ไพศาลกองทัพประชาชนมหาศาลและทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ เช่น รัสเซียและจีน ทำการปฏิวัติเปลี่ยนการปกครอง ย่อมมีผลโดยตรงต่อศูนย์กลางอำนาจในโลกแห่งการเมือง โดยเฉพาะจีนกลายเป็นคอมมิวนิสต์นี้ย่อมนับเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของฝ่ายโลกเสรี ศูนย์อำนาจในตะวันออกไกลได้หันไปสู่ฝ่ายคอมมิวนิสต์มากขึ้น ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์และวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการที่จีนแปรเปลี่ยนเป็นคอมมิวนิสต์ จีนชาติโทมกียูนิอันและสหรัฐอเมริกาที่ไม่ช่วยเหลือจีนทางด้านการทหาร ส่วนสหรัฐอเมริกาเองเมื่อถูกกล่าวหาว่าทอดทิ้งจีน ได้ให้เหตุผลว่า ความช่วยเหลือไม่เป็นผลเท่าใดนักเพราะโดยเนื้อแท้แล้ว สาเหตุมาจากการปกครองในจีนเองมากกว่าอื่น ผู้นำในสหรัฐอเมริกาเองเล็งเห็นว่า โซเวียตรัสเซียคงอยู่เบื้องหลังช่วยเหลือจีนแดงให้ขึ้นมาใช้อำนาจ และ โทมว่าสหรัฐอเมริกาเองดำเนินนโยบายผิดพลาดที่ไม่ช่วยเหลือจีนให้ตลอดรอดฝั่ง เนื้อแท้แล้ว แม้สหรัฐอเมริกาจะทำการรบเสียเองโดยส่งกำลังไปที่แผ่นดินใหญ่ช่วยจีนชาติ สงครามกลางเมืองก็คงจะไม่ยุติลงโดยง่าย โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือกำลังทหารของตนเอง มติมหาชนในอเมริกาย่อมจะขัดขวาง เพราะเมื่อสงคราม และสหรัฐอเมริกาที่เกรงว่ารัสเซียจะประท้วงโดยห่มกำลังช่วยฝ่ายจีนแดง ค่าย ซึ่งก็จะลุกลามจากสงครามส่วนภูมิภาค (Local War) กลายเป็นสงครามโลก (General War or World War)

ถ้าจะกล่าวกันอย่างยุติธรรมแล้ว การเสียเงินให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นเหตุการณ์ที่หลีกเลี่ยงมิได้ เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและปัญหาต่าง ๆ ก็ทวีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เกินกำลังความสามารถของผู้ใดจะแก้ไขให้ลุล่วงได้ การเสียเงินจึงเป็นเรื่องที่หาความรับผิดชอบจากฝ่ายใดโดยตรงและโดยเฉพาะมิได้นัก ถ้าพิจารณาประวัติศาสตร์จีนโดยตลอดก็จะทำให้ยิ่งเข้าใจได้เด่นชัดว่า การเสียเงินแก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์นั้นเป็นเหตุการณ์ตรงตามวัฏจักรทางประวัติศาสตร์จีนโดยแท้ ในอดีต เมื่อบ้านเมืองแตกแยกเกิดยุคเซ็งซู่ มักจะมีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ว่าจะเป็นคนจีนหรือต่างดาวปราบปรามยุคเซ็งซู่และตั้งราชวงศ์ใหม่ บ้านเมืองเจริญก้าวหน้าและมีความสุข แต่จะเป็นเช่นนี้ไม่กี่ชั่วคน บ้านเมืองก็จะเริ่มเสื่อมเข้าสู่ยุคเซ็งซู่อีก และจะมีฝ่ายอื่นเข้ามาปราบยุคเซ็งซู่และตั้งราชวงศ์ใหม่ ลักษณะนี้ ประวัติศาสตร์จีนเรียกว่า วัฏจักรของราชวงศ์ (Dynastic Cycle) เมื่อราชวงศ์และสถาปนาจีนเป็นสาธารณรัฐ บ้านเมืองผ่านยุคซุนตีกเข้าสู่ยุคที่ดูจะมีที่ท่าก้าวหน้าตามระบอบประชาธิปไตย ถ้าเพียงแต่จีนจะมีผู้นำที่เข้มแข็ง และไม่มีศึกภายนอกภายในเข้าแทรกแซง

อันที่จริง ถ้าจะพิจารณาให้ถ่องแท้ก็จะเห็นว่า พรรคชาตินิยมได้พยายามจะสร้างเงินให้ก้าวหน้า แต่โอกาสไม่อำนวย วิธีการสร้างอยู่ในขอบเขตจำกัดเกินไป ความเจริญทางด้าน

เศรษฐกิจนั้นมีประสิทธิภาพที่สุดตามเมืองมากกว่าชนบท ซึ่งเป็นแหล่งที่มีปัญหาอันเบื้องต้นมูลฐานอย่างแท้จริง ความเจริญก้าวหน้ามีขอบเขตอยู่ในตัวเมือง

ปัจจัยที่แท้จริง ที่มีส่วนทำให้จีนไม่ก้าวหน้าเท่ากับอังกฤษคือ ภาวะสงคราม

1. ภัยญี่ปุ่น คั้งที่เคยกล่าวแก่กันแล้วว่าญี่ปุ่นต้องการสร้างจักรวรรดิโดยเอาจีนเป็นบันไดขั้นแรก ปัญหาประชากรล้นประเทศญี่ปุ่น ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของจีน และความปรารถนาที่จะสร้างญี่ปุ่นเป็นรัฐอุตสาหกรรม ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มก้าวเข้ามาพร้อมกับบรรคมหาอำนาจตะวันตก ตั้งแต่ ค.ศ. 1894 จีนพ่ายแพ้ญี่ปุ่นในสงคราม จีน-ญี่ปุ่นครั้งแรก จีนเสียผลประโยชน์และอำนาจต่าง ๆ ในเกาหลีตลอดจนสิทธิพิเศษแก่ญี่ปุ่นตามสนธิสัญญาที่จีนเคยทำกับมหาอำนาจอื่น ๆ มาแล้ว ญี่ปุ่นได้ยื่นหยักอยู่เคียงบ่าเคียงไหล่กับมหาอำนาจอื่น ๆ ในการกอบโกยเอารัดเอาเปรียบจีนทุกวิถีทาง ท้ายสุด ญี่ปุ่นได้เปรียบมากยิ่งขึ้นเมื่อบรรคมหาอำนาจตะวันตกกำลังติดพันการรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 ญี่ปุ่นได้ฉวยโอกาสเร่งรัดอุตสาหกรรมผลิตสินค้าออกมาสนองความต้องการของยุโรปและเอเชีย แหล่งหนึ่งที่ญี่ปุ่นมุ่งแสวงหาเป็นตลาดการค้า ตลาดส่งวัตถุดิบและระบายประชากรของตน คือ จีน ญี่ปุ่นได้สนับสนุนบรรคาซุนตึกให้แสวงหาอำนาจเป็นอิสระจากรัฐบาลกลางของจีน ทั้งนี้เป็นนโยบายของญี่ปุ่นที่จะแสวงหาอำนาจผลประโยชน์จากจีน โดยการที่จีนมีลักษณะการเมืองแตกแยก เมื่อจีนรวมประเทศใน ค.ศ. 1928 ลัทธิชาตินิยม จักรวรรดินิยม และลัทธิสังคมนิยมตลอดจนลัทธิคอมมิวนิสต์ล้วนสร้างภาพพจน์ใหม่ของญี่ปุ่นให้แก่จีนว่าเป็นชาติที่ไผ่ในจักรวรรดินิยมทางเศรษฐกิจ (Economic Imperialism) จีนมีปฏิกริยาก่อต้านมากขึ้นตามลำดับ จนในที่สุดการสร้างแนวร่วมระหว่างจีนคอมมิวนิสต์และจีนชาตินิยม ตลอดจนความปรารถนาของฝ่ายทหารญี่ปุ่นที่จะสร้างจักรวรรดิญี่ปุ่น ไค่กอบ ๆ บังคับญี่ปุ่นโดยปริยายให้ป้องกันผลประโยชน์และอำนาจของตน โดยเปิดฉากรุกรานแมนจูเรียใน ค.ศ. 1931 และทำสงครามกับจีนใน ค.ศ. 1937 สงครามที่ยืดเยื้อนี้แม้ว่าโดยเนื้อแท้ไม่มีฝ่ายใดชนะหรือแพ้อย่างเด็ดขาดก็จริง แต่ได้ให้ผลรุนแรงแก่จีน กล่าวคือ สงครามบีบบังคับให้จีนต้องทุ่มกำลังทางเศรษฐกิจและกำลังผู้คนเพื่อป้องกันตนเอง การพัฒนาจีนให้ก้าวหน้าทันสมัยได้ล่าช้าลงจนท้ายสุดหยุดขงกไป แผนการณ์พัฒนาชาติบ้านเมืองที่ชาวก่อตั้งเงินทอง ชาวก่อตั้งคน และภายใต้ภาวะสงครามที่ทำให้บ้านเมืองขาดเสถียรภาพความมั่นคง ล้วนแต่เป็นแผนการณ์ที่ปฏิวัติมิได้ไ้ในบั้นปลาย

ญี่ปุ่นได้ใช้กำลังโจมตี ยึดหรือทำลายฐานเศรษฐกิจและการเมืองของจีนคือ บรรคาหัวเมืองชายทะเลตะวันออกตั้งแต่เหนือจกไต ซึ่งล้วนแต่เป็นอุตสาหกรรมกำลัง และแหล่งที่มาของรายได้แผ่นดินของรัฐบาลของจีน รัฐบาลจีนต้องขาดรายได้ ในขณะที่ภัยร้ายทวีขึ้นชอนท่วมทั่วจนเป็นเหตุเบื้องต้นมูลฐานของความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ บรรคาแหล่งโรงงานอุตสาหกรรม

กรรม แห่งพานิชกรรมถูกทำลายหรือถูกยึดเป็นของญี่ปุ่น การสร้างอุตสาหกรรมที่เพิ่งก่อเป็นรูปเป็นร่าง โดยความยากลำบากของรัฐบาลจีนชาตินิยมถูกทำลายลงและหรือปั่นป่วนระส่ำระสายแปรเปลี่ยนเป็นโรงงานผลิตอาวุธยุทธโฆปกรณ์ไปบ้างเป็นต้น

ภัยญี่ปุ่นได้สร้างปัญหาแก่จีนดังกล่าวเป็นอุปสรรคแก่การสร้างชาติ และแก่การปราบคอมมิวนิสต์

2. สงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ. 1939 - 45 ภาวะสงครามจีน - ญี่ปุ่นซึ่งเริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1937 ไ้กระทบน้ำจีนเค็ดปึกเค็ดหางให้จีนมีสภาพเหมือนคนพิการ อาการดังกล่าวทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อจีนเผชิญสงครามโลกครั้งที่สอง ภาวะสงครามโลกนี้และการที่รัฐบาลต้องย้ายเข้าไปอยู่ในแผ่นดินใหญ่ที่กันการและเป็นมณฑลชนบท (เสฉวน) บีบบังคับให้จีนต้องหวนกลับไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่ค่อนข้างจะล้าหลัง คือ การค้าขายเป็นไปตามแบบหมู่ไปไ้มา เงินตราไร้เสถียรภาพ ข้าราชการมากแพง ผู้คนยากจนและอดอยาก ภาวะสงครามโลกครั้งที่สองได้กระทบน้ำเศรษฐกิจจีนมิให้ตั้งตัวตีคมีแต่ทรุกหนักลงตามลำดับ โอกาสจีนจะสร้างชาติให้ก้าวหน้าลดน้อยลง จนในที่สุดโอกาสดังกล่าวไม่หวนกลับมาอีก

3. สงครามกลางเมือง ระหว่างพรรคจีนคอมมิวนิสต์กับพรรคชาตินิยม สงครามกลางเมืองระหว่างสองพรรคนี้ซึ่งได้เปิดฉากรบพุ่งกันอย่างรุนแรงบ้าง เฉื่อย ๆ บ้าง ถึงสามครั้งระหว่าง ค.ศ. 1925 - 27, ค.ศ. 1927 - 37 และครั้งสุดท้าย สงครามเปิดฉากอย่างรุนแรงจนถึงขั้นแตกหักระหว่าง ค.ศ. 1946 ถึง ค.ศ. 1949 สงครามครั้งนี้ทำให้ผู้คนนิคหวังมาก ต้องได้รับความทุกข์ชยากมากขึ้น

ภาวะสงครามทั้งสามประเภทนี้ได้ทำให้คนจีนตกอยู่ในยุคแห่งความไม่แน่ใจในอนาคตและชะตากรรมของตนเอง คนเมื่อสงครามและเอาใจออกห่างรัฐบาลซึ่งไม่สามารถบรรเทาให้เกิดความสงบทั้งภายในและภายนอกประเทศ ไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องวังทางเศรษฐกิจและการเมือง

อันที่จริงแล้ว ประวัติศาสตร์จีนในช่วงศตวรรษแห่งความอับยศอดสูนี้ (ค.ศ. 1839 - 1949) ได้เผชิญกับโศกนาฏกรรม อันสืบเนื่องมาจากความล้มเหลวในการแก้ปัญหาเรื่องวังของจีนทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จีนได้พยายามแสวงหาวิถีทางที่จะพาตัวเองให้รอดพ้นจากความหายนะแห่งชาติ แต่ทุกวิถีทางที่ได้ดำเนินมาล้วนประสพกับภาวะล้มลุกคลุกคลานจนท้ายสุดล้มเหลวไป

วิธีการที่จีนพยายามปรับปรุงตนเอง ได้เริ่มจากการพยายามเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงธรรมเนียมจารีตประเพณีซึ่งฝังรากลึกในจิตใจคนโดยพยายามปรับปรุงทางด้านทหารก่อน เพราะคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยจากภัยการรุกรานของชาวตะวันตก แต่เมื่อการทำดังกล่าวไม่ได้ผล

เต็มที่ จีนก็หันไปพยายามปรับปรุงบริหารราชการเพื่อรักษาสถาบันต่าง ๆ ในสังคมไว้มิให้เปลี่ยนแปลงไปในด้านที่จะเสียผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง ครั้งเมื่อจีนเริ่มจริงจังต่อการปรับปรุงสถาบันต่าง ๆ ของตน จีนก็หันไปเลียนแบบอย่างฉุนเฉียว เมื่อการเปลี่ยนแปลงเริ่มปรากฏเป็นรูปตามที่ต้องการ การเปลี่ยนแปลงนั้นมาในรูปของการปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงทุกอย่างหมด หากได้เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่เรียกว่าวิวัฒนาการ (Evolution)

การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิวัติเป็นการฉับพลันรวดเร็วเกินไป ก่อให้เกิดปัญหามากมาย ความมาอีก เพราะการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเทศให้เจริญทันสมัย (Modernisation) นั้น ต้องมีรากฐานมาจากหลายปัจจัยเป็นส่วนประกอบ เช่น ประชาชนได้รับการศึกษาศึกษาเพื่อที่จะให้การสนับสนุนและร่วมประสานงาน มีผู้นำที่มีความสามารถเป็นต้น จีนขาดปัจจัยต่าง ๆ มากมาย ทำให้รูปอย่างการปกครองในระบบใหม่คือ ระบบประชาธิปไตยไม่สามารถจะดำเนินการรุกหน้าไปได้ ตรงกันข้าม การเปลี่ยนแปลงการปกครองในชั้นปลายหวนกลับไปนิยมลักษณะเอกราชไทย เด็จการแบ่งแยกการเมืองภายใน ดังปรากฏในยุคขุนศึก 1916 - 1927 และยุคทหารครองเมืองและเด็จการในช่วงระยะ ค.ศ. 1927 - 49

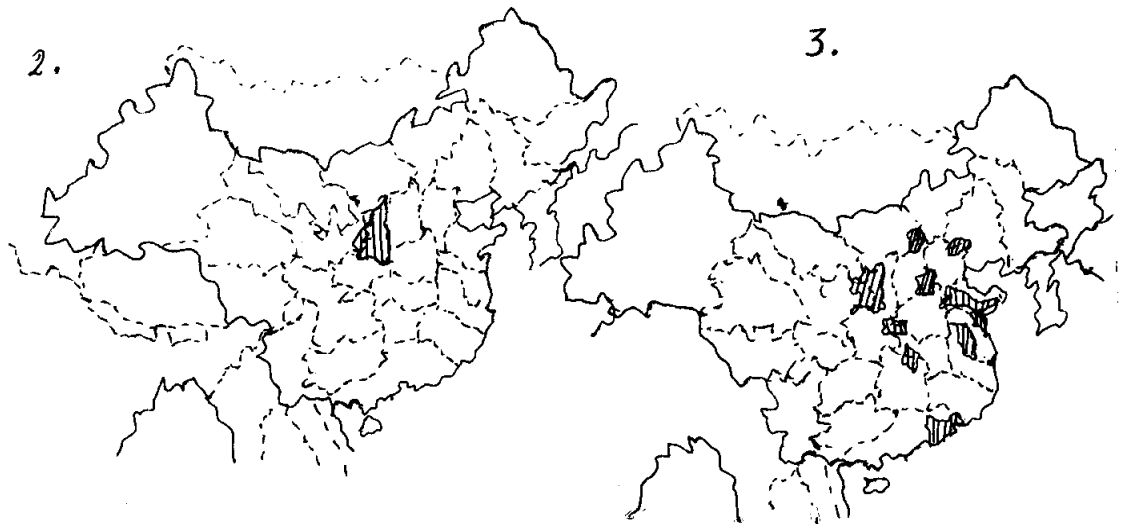
แม้แต่การปฏิวัติมาสู่ระบบประชาธิปไตย ก็ไม่อาจแก้ไขสภาพความอ่อนแอเสมือนไข่มุกของจีนได้สำเร็จ จีนกลุ่มหนึ่งจึงหันไปแสวงหาลัทธิอุดมการณ์อื่น ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้เสนอมาตรการแก้ไขปัญหาทุกด้านแก่จีนเป็นที่น่าสนใจมาก เป็นการแก้ไขที่มีลักษณะที่ได้ผลรวดเร็วทันต่อความต้องการ ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้สร้างระบอบขั้นสุดท้าย มาตรการหรือขบวนการสุดท้ายของการเปลี่ยนแปลงที่ได้ผลรวดเร็วกล่าวคือ ทำลายล้างแบบทุกสถาบันของสังคม เปิดทางไปสู่การสร้างชาติ ไปในแนวที่รัฐบาลแมนจูก็ รัฐบาลมุกสาธารณรัฐก็ไม่เคยทำ แต่คอมมิวนิสต์ได้อาจหาญลงปฏิบัติ ผลเป็นประการใดย่อมเป็นที่ประจักษ์แล้ว

คลุกกำลังอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคชาตินิยม ระหว่างค.ศ. 1934-49

1- ความปรกติ มณฑลต่างๆ ทางตะวันตกเฉียงใต้ ภาคใต้และซินเกียงอยู่ใต้การปกครองของบรรดานายพลซุนซีก แมนจูเรียใต้การปกครองของกองทัพญี่ปุ่น พวกคอมมิวนิสต์ควบคุมภาคพื้นส่วนใหญ่ที่สู้รบกันการของภาคกลาง กองทัพเจียงไคเช็คได้มีบังคับพวกคอมมิวนิสต์ให้มีขอบเขตอำนาจน้อยลงทุกขณะ

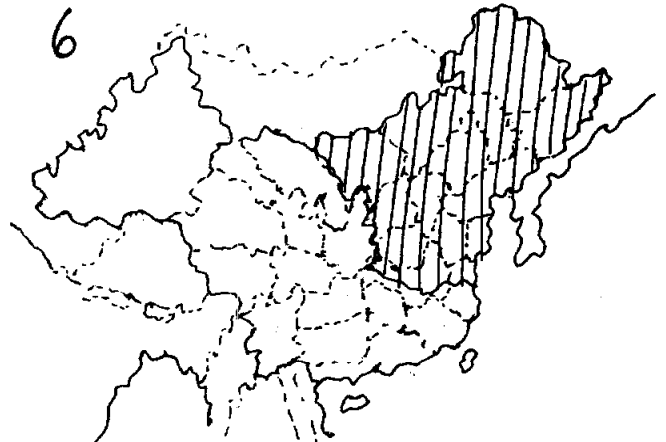
2. การขยายกำลังอำนาจของเจียงไคเช็คใน ค.ศ. 1936 เมื่อพวกญี่ปุ่นเริ่มสร้างตนเป็นภัยมหันต์ต่อจีน บรรดาซุนซีกส่วนใหญ่ยอมร่วมมือกับเจียงไคเช็ค พวกคอมมิวนิสต์ถูกรวบปรวมและต้องเดินทางวิบากไปตั้งตนที่เมืองเยนนาน บรรดากองทัพญี่ปุ่นในระยะนั้นยังไม่ได้เริ่มขยายอำนาจลงมาตอนใต้ของจีน ทางตะวันตกมณฑลสำคัญๆ คือซินเกียงยังปกครองตนเองเป็นอิสระและเริ่มปรากฏอำนาจอิทธิพลโซเวียตคริสต์เซียคุกคาม

3. รูปแบบของการควบคุมครอบครองจีนโดยญี่ปุ่นญี่ปุ่นได้ตัดเส้นทางติดต่อระหว่างพรรคชาตินิยมและอินเดียน ที่เรียกว่าเส้นทางเหนือฮัมพ์ (Over The Hump) จีนคอมมิวนิสต์เริ่มแทรกซึมเข้าไปทางตะวันตกของดินแดนที่ญี่ปุ่นครอบครองอยู่

4. กำลังของฝ่ายคอมมิวนิสต์ เมื่อรัสเซียถอนทหารออกจากแมนจูเรียใน ค.ศ. 1946 กองทัพจีนคอมมิวนิสต์ได้เคลื่อนเข้าไปแทนที่ ใช้อาวุธยุทธโศปกรณ์ที่พวกรัสเซียได้ยึดจากกองทัพญี่ปุ่น หรือซื้ออุปกรณ์อเมริกาจากตลาดมืด หรือ ยึดจากพวกกองทัพพรรคชาตินิยม กองทัพจีนคอมมิวนิสต์เริ่มบุกลงใต้เผชิญทัพพรรคชาตินิยม รัฐบาลพรรคชาตินิยมยังคงควบคุม มุก-เคิ่น เมืองหลวงของมณฑลแมนจูเรียและเมืองอื่นๆ ที่สำคัญในภาคเหนือไว้ได้
5. พฤศจิกายน ค.ศ. 1948 เจียงไคเช็คมีที่ทว่ายังควบคุมบัญชาการทัพที่ใหญ่กว่าและมีอาวุธยุทธโศปกรณ์มากกว่า ตลอดจนควบคุมภาคพื้นมณฑลต่างๆ มากกว่าแต่เจียงไร้อำนาจในการปกครองประเทศ นับเป็นสัปดาห์ที่พวกจีนคอมมิวนิสต์บุกลงมาทางใต้ตามเส้นทางขนส่งที่สำคัญ บรรดาทหารรัฐบาลเอาใจออกห่างเข้ากับฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์มากขึ้น บางครั้งเป็นทั้งกองร้อยกองทัพเลยทีเดียว
6. พวกคอมมิวนิสต์มุ่งครอบครองประเทศ เดือนเมษายน ค.ศ. 1949 หนึ่งปี ค.ศ. 1949 ชัยชนะเป็นของฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ครั้งแล้วครั้งเล่าอย่างรวดเร็ววันที่ 15 มกราคม ยึดไต้หวัน-สิน บกถึงยอมแพ้เซียงไฮ้เสียแก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเดือนพฤษภาคม รัฐบาลจีนพรรคชาตินิยมย้ายไปกวางตุ้งและแล้วเมืองนี้ก็ถูกยึดในวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ. 1949

เชิงอรรถที่ 2

¹ Franz Schurmann and Orville Scholl, Republican China. Nationalism War and the Rise of Communism, 1911-1949 (N.Y.: Vintage Books, 1967), p. XIII.

'Ibid.

³Ibid., p. 28-29.

⁴Ibid., p. 29.

'Ibid., p. 34.

⁶ ประวัติชีวิตของเม่าเซตุงนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดเขียนอย่างละเอียดถูกต้อง รัฐบาลจีนแดงเองก็ได้เขียนเป็นทางการไว้ เท่าที่ใครทราบกัน ส่วนใหญ่เป็นข้อเท็จจริงจากการสัมภาษณ์เม่าเซตุงเอง ควรอ่านงานเขียนของ Stuart Schram, Mao Tse-tung. (U.K.: Penguin Books, Reprinted, 1972); ch'en Jerome, Mao and the Chinese Revolution (N.Y.: Oxford Univ. Pr., 1965); Edgar Snow, Red Star Over China (printed in various countries for many times, any edition is good).

⁷The Tanaka Memorial, quoted in full text in Franz Schurmann, p. 180-5.

⁸Quoted in Franklin W. Houa, A Short History of Chinese Communism (N.J.: Prentice-Hall Inc., 1967), p. 54.

⁹John K. Fairbank, The United States and China (N.Y.: The Viking pr., 14th ● d., 1969), p. 244.

¹⁰Joseph stilwell, "The Stilwell Papers," quoted in Republican China, p. 276.